

FOLKETINGSTIDENDE

FORHANDLINGERNE I FOLKETINGSÅRET 1982-83

(134. ÅRGANG)

II

Sp. 1377-2912

J. H. SCHULTZ A/S

KØBENHAVN

1984

Forespørgsel til udenrigsministeren og forsvarsministeren:

»Hvad kan regeringen oplyse om NATOs planer om i 1983 at opstille 572 nye atomraketter i Vesteuropa?«

Af Steen Folke (VS) og Gert Petersen (SF).

(Forespørgslen anmeldt 18/11 82. Fremme af forespørgslen vedtaget 24/11 82).

Begrundelse

Steen Folke (VS):

Om cirka et år er det NATOs plan at begynde opstillingen af 572 nye, avancerede atomraketter i Vesteuropa. Hvis denne maredridtsplan nogen sinde bliver til virkelighed, er risikoen for en atomkrig i Europa blevet dramatisk forøget. Det drejer sig nemlig ikke bare om 572 atomraketter oven i de tusinder, der findes i forvejen i både Øst og Vest, og som er tilstrækkelige til at slå hele menneskeheden ihjel adskillige gange. Det drejer sig også om en ny generation af atomvåben, endnu mere djævelske end de foregående.

Pershing II-raketten er uhyre træfsikker og kan nå fra Vestjyskland til Sovjetunionen på 5-6 minutter. Det giver ikke megen tid til at finde ud af, om der blot er tale om et fejlskud eller fejlvarsel. Krydserraketten, der har en sprængkraft svarende til 10 Hiroshimabomber, op søger sit mål som et lille, førerløst fly og er også uhyre træfsikker. Den har samtidig den dødsensfarlige egenskab, at den er så lille, mindre end 5 m, at den kan skjules overalt. Mange våbenkontroleksperter mener, at krydserraketten gør enhver tanke om at holde kontrol med atomvåben illusorisk. Alene derfor må og skal NATOs plan om at opstille disse nye atomvåben forhindres.

Men dertil kommer præsident Reagans og andre ledende amerikanske politikeres udtalelser om en mulig begrænset atomkrig i Europa – en sindssyg tanke. Disse udtalelser har mere end noget affødt en massiv folkelig protest på begge sider af Atlanterhavet, og fredsbevægelserne er i det sidste års tid vokset til at blive en politisk magtfaktor. Det vigtigste krav, fredsbevægelserne har stillet, er kravet om fastfrysning af atomarsenalerne. En sådan fastfrysning vil blokere for de nye atomvåben, som er under udvikling i både

Øst og Vest. Det vil være et godt udgangspunkt for en egentlig nedrustning.

Intet tyder på, at der er sket fremskridt i de forhandlinger, USA og Sovjetunionen gennemfører i Genève. Både de såkaldte INF-forhandlinger om de nye mellemdistanceraketter og de såkaldte START-forhandlinger om de strategiske atomvåben ser ud til at stå i stampe. Mange amerikanske politikere og nedrustningseksperter har sat spørgsmålstegn ved, om de amerikanske forhandlere under præsident Reagan overhovedet er interesseret i et resultat. Man kan ikke afvise den mulighed, at USA kun formelt gennemfører forhandlingerne for at legitimere de nye atomraketter. USAs forhandlingsudspil om en såkaldt nulløsning, dvs. en fjernelse af samtlige sovjetiske mellemdistanceraketter, kan i hvert fald dårligt tages alvorligt.

Forespørgerne bryder sig ikke mere om sovjetiske SS-20 raketter end om amerikanske Pershingraketter. Det er velkendt, at Sovjetunionen i hvert fald indtil for nylig har fortsat med at producere og opstille SS-20 raketter vendt mod mål i Vesteuropa. Målet må naturligvis være også at få fjernet disse raketter, men det er utænkeligt, at dette vil ske uden i forbindelse med en egentlig atomnedrustning i Vest.

Danmark er direkte medansvarlig for NATOs plan om opstilling af de 572 atomraketter. I lighed med, hvad den tidligere, socialdemokratiske regering har gjort ved flere lejligheder, har den nuværende regering på NATOs forsvarsministermøde for få dage siden bekræftet den danske støtte til projektet. Danmark har også, som det er kommet frem for nylig, bidraget til finansieringen af raketprojektet med foreløbig 4,8 mill. kr. Det er sket, uden at hverken den tidligere eller den nuværende regering har gjort sig den ulejlighed så meget som at orientere finansudvalget om det. Det er faktisk ikke så lidt af en skandale.

Forespørgerne er, hvis nogen skulle være i tvivl, kategoriske modstandere af NATOs atomraketter. Vi håber, at denne debat vil vise, at et flertal i folketinget ikke vil være med til at bevilge penge til dette dødsensfarlige projekt. Det vil udenrigsministeren derefter kunne fortælle sine kolleger i NATO ved det udenrigsministermøde, der holdes om et par dage, den 9.-10. december. Det vil også være en passende julegave til den freds-

[Steen Folke]

bevægelse, der har sat kampen mod de 572 atomraketter øverst på dagsordenen.

Besvarelse

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

SF og VS skal have tak, fordi regeringen får denne lejlighed til at give folketingsen samlet redegørelse for udviklingen med hensyn til NATOs såkaldte dobbeltbeslutning vedrørende de nukleare mellemdistancevåben.

De seneste ugers debat om dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik tilsiger, at tinget nu får en forhåbentlig sober drøftelse af disse spørgsmål, der ifølge sagens natur må optage ethvert ansvarligt menneske.

Jeg skal først i korte træk gøre rede for omstændighederne i forbindelse med tilbivelsen af NATOs dobbeltbeslutning. Vi skal tilbage til midten af 1970'erne. I en tid havde de vestlige lande udvist en betydelig tilbageholdenhed med hensyn til indførelse af nye våbensystemer, men samtidig med, at Vesten holdt sig tilbage, indledte Sovjetunionen en kraftig oprustning af sine nukleare mellemdistancevåben, først og fremmest ved, at man begyndte opstillingen af de nye SS-20 missiler.

Disse SS-20 missiler er våben, som fra baser dybt inde i Sovjetunionen kan nå mål i Vesteuropa. Der er foreløbig udstationeret mere end 320 af disse SS-20 missiler – for at være helt nøjagtig: 324. De er hver udstyret med 3 sprænghoveder. De har hver en sprængkraft, der svarer til ca. 7 gange Hiroshimabomben.

Af disse 324 SS-20'ere vil ca. 220, sådan som de er anbragt i dag, kunne nå Vesteuropa. Resten er anbragt andre steder i Sovjetunionen og kan nå mål i Asien, Mellemøsten og andre steder.

Sovjetunionen har samtidig i betydeligt omfang bevaret sine ældre mellemdistancevåben af typen SS-4 og SS-5, og der er således tale om en meget betydelig sovjetisk oprustning, ikke blot en modernisering af allerede eksisterende våbensystemer. I alt har Sovjetunionen nu mere end 1.200 atomsprængladninger påmonteret langtrækkende atomraketter, og det er det, man kalder INF-missiler.

Det er klart, at denne udvikling måtte rejse to spørgsmål for de vestlige lande, som disse raketter er rettet imod: hvordan skal vi

sikre os imod denne truende overmagt, og hvordan skal vi undgå en kaprustning?

Interessen samler sig naturligt nok om det sidste spørgsmål: hvordan undgår vi kaprustningen, og det var ud fra ønsket om at skabe baggrund for en nedrustning på atomraketternes område, at NATO i december 1979 traf den såkaldte dobbeltbeslutning.

Spørgsmålet var først blevet behandlet på en lang række ministermøder, herunder et topmøde i sommeren 1978, og endelig i december 1979 besluttede NATO at foretage en modernisering af sine nukleare mellemdistancevåben, samtidig med at man opfordrede Sovjetunionen til at indlede øjeblikkelige forhandlinger med henblik på at få fjernet de sovjetiske SS-20 missiler.

Derefter begyndte NATO produktionen af i alt 572 nye INF-våben. Det drejer sig om 464 krydsermissiler og 108 Pershing II-raketter. Men selve udstationeringen af disse nye våben, som skulle afløse et tilsvarende antal ældre og korterelevende INF-våben, skulle først begynde i slutningen af 1983. Forhandlingsstrategien over for Sovjetunionen var herefter, at NATO ville undlade at opstille disse nye atomvåben, hvis Sovjetunionen til gengæld ville fjerne sine SS-20 missiler.

NATOs moderniseringsbeslutning var derfor ikke et udtryk for, at man ønskede at øge atomoprustningen. Det var derimod et forsøg på at presse Sovjetunionen til forhandlingsbordet for at forhindre et kapløb på disse missilers område. Det fremgår klart af, at der samtidig med beslutningen om at modernisere NATOs våben blev truffet beslutning om omgående at indlede våbenkontrollforhandlinger med Sovjetunionen for om muligt helt at kunne undgå opstillingen af disse nye våben.

Dobbeltbeslutningens forhandlingstilbud indgår således på lige fod med moderniseringsbeslutningen, og dette var et resultat bl.a. af de bestræbelser, som den daværende socialdemokratiske regering, bl.a. med de nuværende regeringspartiers fulde støtte, udfoldede under drøftelserne i NATO.

Ved dobbeltbeslutningen tilsluttede samtlig de medlemslande, der deltager i NATOs integrerede militære samarbejde, sig begge elementer i beslutningen, dvs. både våbenkontrollen og moderniseringen. De forpligtede sig alle til at deltage i moderniseringsprogrammet. Nogle skulle deltage ved at modta-

[Udenrigsministeren]

ge INF-våbnene – og det drejer sig om Belgien, Holland, Forbundsrepublikken Tyskland, Italien og Storbritannien – og de øvrige lande, herunder altså Danmark, skulle deltage ved sammen med de allerede nævnte at bidrage til gennemførelsen af de nødvendige infrastrukturarbejder, altså f.eks. anlæg af veje, jordvolde osv., som et led i forberedelsen til en eventuel senere opstilling af de nye våben.

Ved vedtagelsen af dobbeltbeslutningen forbeholdt Belgien og Holland sig, at de først vil træffe den endelige afgørelse om selve modtagelsen af de INF-våben, som de skulle opstille, når de har set, hvordan det går med forhandlingerne om våbenkontrol.

For så vidt angår udviklingen og igangsættelsen af produktionen af de nye mellemdistancevåben under dobbeltbeslutningens moderniseringsdel kan jeg oplyse, at det i alt væsentligt forløber som planlagt. Der har været visse tekniske vanskeligheder i forbindelse med afprøvningen af såvel krydsermissilerne som Pershing II-raketterne, men disse vanskeligheder synes ikke at ville betyde nogen forsinkelse i forhold til det forudsete tidspunkt for påbegyndelsen af udstationeringen af missilerne.

I lyset af den formulering, forespørgslen har, vil jeg gerne understrege, at der under ingen omstændigheder bliver tale om opstilling af samtlige 572 INF-våben i 1983. Hvis det skulle gå så galt, at det bliver nødvendigt at opstille disse våben, vil det i givet fald skulle ske over en 5-årig periode, som begynder med udgangen af 1983, og så galt går det kun, hvis det ikke lykkes at få Sovjetunionen til at acceptere en fælles nedrustning.

Jeg skal i øvrigt ikke ved denne lejlighed komme nærmere ind på spørgsmålet om finansieringen af de nævnte infrastrukturarbejder, der jo var genstand for en debat her i folketinget den 26. november. Jeg skal blot nævne, at infrastrukturarbejderne for længst er påbegyndt både i Storbritannien, i Forbundsrepublikken og i Italien, og at arbejdet ifølge det oplyste må forventes påbegyndt i de to andre modtagerlande, altså Holland og Belgien, i 1983.

Om situationen med hensyn til INF-våbenkontrolforhandlingerne kan jeg oplyse følgende:

Forhandlingstilbuddet blev fremsat over for Sovjetunionen umiddelbart efter NATO-

ministermødet i december 1979. Tilbuddet blev gentaget adskillige gange, og endelig efter nogen tøven accepterede Sovjetunionen at indlede forhandlinger om mellemdistancevåbnene, og disse forhandlinger startede i Genève den 30. november 1981.

Fra amerikansk side blev der forud for forhandlingernes indledning og efter indgående konsultationer i NATO og med alliancens fulde støtte fremlagt forslag om, at man i en første fase gennemfører forhandlingerne om en såkaldt nul løsning for de landbaserede INF-missiler, der anses for at udgøre den største trussel mod freden. Det betyder, at alle sovjetiske SS-20 missiler skal afmonteres og de ældre SS-4 og SS-5 raketter gradvis fjernes til gengæld for, at NATO opgiver sit moderniseringsprogram.

I en følgende forhandlingsfase kunne man så indlede forhandlinger om de øvrige systemer, altså f.eks. de luftbårne og de søbaserede systemer.

I sit oplæg går USA i øvrigt bl.a. ind for en global forhandlingsløsning. Det vil altså sige en total fjernelse af de landbaserede INF-systemer, uanset hvor de er placeret, og altså ikke kun de godt 200 SS-20 missiler, der for øjeblikket er rettet imod Vesteuropa. Dette skyldes specielt SS-20ernes bevægelighed og rækkevidde, som jo betyder, at de SS-20ere, der er anbragt i den østlige del af Sovjetunionen, og som er vendt imod Kina, meget hurtigt kan overføres til Sovjetunionens vestlige områder.

I det amerikanske oplæg stilles der endvidere krav om fastlæggelse af effektive kontrolregler; man afviser anvendelse af alene nationale kontrolmidler som utilstrækkelige. I oplægget understreges det også, at alene de amerikanske og de sovjetiske INF-systemer kan gøres til genstand for forhandlinger. Der er nemlig tale om bilaterale forhandlinger imellem de to supermagter, og derfor er der ikke noget grundlag for at forhandle de såkaldte tredjelandssystemer som Storbritanniens og Frankrigs, der i øvrigt slet ikke af de pågældende lande betragtes som mellemdistancesystemer.

Sovjetunionen har på sin side i foråret 1982 foreslået dels et moratorium, altså en fastfrysning, for kernevåben i Europa, dels inden for nærmere fastsatte geografiske grænser reduktioner af de pågældende våben til 300 fremføringssystemer i 1990 på hver

[Udenrigsministeren]

side, inklusive de britiske og de franske systemer.

Begge parter har fremlagt deres forhandlingsudspil i form af traktatudkast. Forhandlingerne i Genève, hvor den tredje forhandlingsrunde netop er afsluttet, har hidtil været ført i en saglig atmosfære og har på en række områder skabt klarhed over parternes forhandlingsudgangspunkt. Det bliver betragtet af USA som meget positivt, fordi man ved tidligere våbenkontrollforhandlinger af denne art har måttet bruge væsentligt længere tid på at komme så langt, men der er imidlertid ingen grund til at lægge skjul på, at der er tale om særdeles vanskelige og komplicerede forhandlinger, og at et resultat formentlig tidligst kan forventes i midten af 1983.

Fra amerikansk side har man til stadighed under konsultationerne i Bruxelles holdt sine allierede underrettet om forhandlingernes forløb, og det siger sig selv, at jeg på grund af forhandlingernes fortrolige karakter ikke kan give detaljerede oplysninger herom.

Regeringen fastholder på linje med sine NATO-partnere sin fulde støtte til begge elementer i dobbeltbeslutningen og til det amerikanske forhandlingsoplæg. Det er med henblik herpå åbenbart, at et manglende sammenhold imellem de vestlige lande vil få de alvorligste konsekvenser for det videre forløb af Genèveforhandlingerne. Den amerikanske forhandlingsposition vil blive svækket, og dermed svækkes også presset på Sovjetunionen for at gå ind i seriøse nedrustningsforhandlinger. Hvis Sovjetunionen tror, at NATOs moderniseringsprogram under alle omstændigheder må opgives, ja men hvorfor i alverden skulle man så give afkald på sin militære overmagt på dette punkt?

Vi vil alle sammen gerne undgå, at der kommer flere raketter, men NATOs raketprogram kører jo videre uanset Danmarks holdning. Den eneste måde, hvorpå man kan undgå at få opstillet flere raketter, er ved at sikre, at Genèveforhandlingerne lykkes, og derfor er det ulogisk, at man tror, at man modarbejder oprustning ved at svække mulighederne for, at Genèveforhandlingerne føres frem til en succes.

Jeg vil gerne afslutningsvis fremhæve, at denne regering fuldt ud deler det ønske, som den tidligere udenrigsminister fremsatte under forespørgselsdebatten her i tinget i oktober sidste år, nemlig at Genèveforhandlinger-

ne kan føre til et resultat, der i bedste fald vil indebære, at det bliver muligt helt at undgå udstationeringen af nye INF-våben i Europa. Jeg er helt enig med min forgænger på dette punkt. Regeringen forventer derfor, at der fortsat er flertal i folketinget for den politik, den tidligere regering har ført på dette område. Det er vigtigt for Danmarks placering i den vestlige alliance, at der er tillid til kontinuiteten i dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik. Derfor lægger regeringen så stor vægt på at følge den linje, der blev lagt af den tidligere regering, og som de nuværende regeringspartier bestandig har støttet.

Forhandling

Steen Folke (VS):

Millioner af mennesker i Vesteuropa og USA har demonstreret mod atomoprustningen i Øst og Vest. Forslaget om fastfrysning af USAs og Sovjetunionens atomarsenaler som et første skridt til nedrustning blev for nylig vedtaget i otte af de ni amerikanske delstater, hvor det kom til afstemning.

Ingen i dette folketing kan vel være i tvivl om, hvordan en folkeafstemning om dette forslag i Danmark ville falde ud. I lørdags blev der demonstreret mod NATOs atomraketter og mod atomoprustningen i Øst og Vest af titusinder i København og en række provinsbyer. Demonstrationen i København sluttede med fællessang af Nordahl Griegs »Krigsat av fiender«, der er et af de stærkeste udtryk for den holdning, som de, der bekæmper oprustningen, er fælles om. Men også almindelige mennesker skriver digte om sagen.

Jeg vil gerne læse et lille digt fra samlingen »Raketdigte – folkets røst mod oprustning«; selv om det ikke er skrevet til lejligheden, synes jeg, det er en rammende kommentar til den tale, udenrigsministeren lige har holdt:

»Fredens strategi.

Aviserne er fyldt
med reportager
som koldt sammenregner
verdens raketarsenaler.

Og tallet stiger støt
fordi alle vil ha
de bedste kort på hånden
når de længe ventede

[Steen Folke]

realitetsforhandlinger
om nedrustning
eventuelt begynder.

De følger alle sammen
spilletts ulogiske regler om
at oprustning
er den eneste vej til nedrustning
og det er truslen
der driver den gode vilje.

Og jeg sidder
i min fjerdesalejlighed
og ved ikke
hvor mange atomer
der gennem sigtekornet
peger på mig.

Og måske er de
allerede på vej,
men hvorfra ...
er det mine fjender i øst
eller vennerne
på den anden side af Atlanten?

Men tys, tys ...
ikke overdrive,
de har bedyret deres gode vilje
og erklæret
deres fredelige hensigter.
Og vi må acceptere
at freden også har sine ofre.«

Jeg synes ikke, det kan siges bedre end af Karsten Jørgensen, der har skrevet dette digt. Oprustning som vejen til nedrustning, trusler for at udløse den gode vilje, det er regeringens og de borgerlige partiers linje i denne sag. Vi må ruste os til tænderne for at tvinge russerne til forhandlingsbordet, og når så russerne svarer igen, så må vi ruste endnu mere. Vi må stå sammen, solidaritet med alliancen, solidaritet med USA – hvad fatter gør, er altid det rigtige.

Når præsident Reagan finder det nødvendigt at bryde SALT II-aftalen og starte en ny gigantisk atomoprustning med MX-raketter, så gælder det om at holde kæft, trit og retning, ikke sandt, hr. statsminister, ikke sandt, hr. udenrigsminister, ikke sandt, hr. Arne Christiansen, ikke sandt, hr. Knud Østergaard, ikke sandt, hr. Erhard Jakobsen?

Den politik er dødsensfarlig, den balancerer på atomkrigens rand; det er på høje tid at sige fra og gøre det sådan, at det kan høres over den ganske verden.

Da socialdemokratiet er afgørende for, om det skal lykkes at sige stop for danske bidrag til NATOs atomraketter, skal jeg gøre lidt mere ud af det tidligere regeringspartis rolle i sagen.

Det er velkendt, at en socialdemokratisk regering efter at have taget indledende forbehold tog et fuldt medansvar for NATO-beslutningen om de 572 atomraketter. Alligevel prøver ledende socialdemokrater: hr. Anker Jørgensen, hr. Lasse Budtz m.fl., at fremstille partiets politik som uændret, når man nu går ind for at stille danske bevillinger til projektet i bero – hvis det altså er det, man går ind for, men det vil jo snart vise sig – men det er for let at gennemskue.

Under sidste valgkamp, altså for ca. et år siden, sendte jeg på mit partis vegne et åbent brev til daværende udenrigsminister Kjeld Olesen, som bl.a. blev trykt i Politiken. Jeg opfordrede regeringen til at arbejde for, at forberedelserne til opstilling af de 572 atomraketter blev stillet i bero, så længe USA og Sovjetunionen forhandlede i Genève.

Udenrigsministeren valgte i første omgang at ignorere det, men så sent som den 14. maj i år havde jeg lejlighed til her i folketingssalen at spørge hr. Kjeld Olesen, om den daværende regering ville arbejde for, at forberedelserne blev stillet i bero. Og da fik jeg et krystalklart svar:

»Nej, det vil regeringen ikke.«

Det er Folketingstidende 1981-82, 2. samling, sp. 7556.

Den 2. juni i år havde jeg et onsdagsspørgsmål om, hvorvidt den danske regering er forpligtet til at betale til opstillingen af de 572 atomraketter. Svaret var i forkortet gengivelse denne gang: »Ja, naturligvis.«

Hr. Kjeld Olesen udtrykte endda forbauselse over, at jeg overhovedet stillede et sådant spørgsmål; det kan man se i Folketingstidende 1981-82, 2. samling, sp. 8898.

Men så kom socialdemokratiet i opposition. Den 14. oktober i år udsendte hr. Anker Jørgensen en meddelelse om, at man nu gik ind for, at:

»... Danmarks del af NATOs infrastrukturprogram, for så vidt angår de nye mellem-distanceraketter, indtil videre stilles i bero«.

Selv om onde tunger påstod, at det blot var et forsøg på at pudse facaden lidt op, erobre stemmer tilbage fra venstrefløjen, komme fredsbevægelsen i møde, var jeg med

[Steen Folke]

til at hilse den nye socialdemokratiske linje velkommen, bl.a. i den debat, vi havde om SFs og VS' beslutningsforslag den 26. november. Sagen her, kampen mod atomoprustningen, er faktisk vigtigere end partitaktiske manøvrer.

Derfor glædede jeg mig over hr. Anker Jørgensens standhaftighed i TV-duellen med statsministeren samme aften, den 26. november; det var ganske vist ikke mange argumenter, hr. Anker Jørgensen havde for sit standpunkt, men holdningen var klar og skarp: atomoprustningen er dødsensfarlig, og Danmark skal ikke bidrage med en krone til NATOs atomraketter.

Statsministerens bemærkninger om juridiske forpligtelser fejede hr. Anker Jørgensen til side med bemærkninger om, at dette var politik i ordets bedste betydning. Jeg var og jeg er helt enig.

Men siden er det unægtelig blevet uklart, om hr. Anker Jørgensen fortsat er enig med sig selv. Forleden meddelte den socialdemokratiske gruppe, at den i denne debat vil stille et dagsordensforslag, som i sin ordlyd egentlig lyder meget godt, men som den fortolker sådan – har jeg forstået det – at der skulle være grønt lys for en bevilling på 26 mill. kr. til atomraketterne eller $\frac{1}{3}$ af det samlede beløb, som Danmark skal bidrage med. Nu mumler også hr. Anker Jørgensen vistnok noget med juridiske forpligtelser.

Heroverfor må jeg fastholde hr. Anker Jørgensen på, at dette handler om politik. Jeg ved ikke, om socialdemokratiets nye kolbøtte i sagen er et forsøg på at dække den tidligere forsvarsminister, hr. Poul Søgaard, der uden at spørge folketinget eller finansudvalget politisk har forpligtet den tidligere regering til 26 mill. kr. Jeg ved heller ikke, om muligheden af at undgå et valg, som på nuværende tidspunkt vil være politisk ubekvemt for socialdemokratiet, har spillet en rolle, men under alle omstændigheder handler det stadig om politik, ikke om jura.

I et forsøg på at fastholde socialdemokratiet på, hvad det selv har sagt, skal jeg på socialistisk folkepartis og venstresocialisternes vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til at sikre, at Danmarks del af NATOs infrastrukt-

turprogram, for så vidt angår de nye mellem-distanceraketter, indtil videre stilles i bero.

Tinget går derefter over til næste sag på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se foran). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Jeg skal gøre opmærksom på, at det efter forretningsordenen ikke er tilladt at tiltale hverken ministre eller medlemmer direkte.

Lasse Budtz (S):

Ligesom regeringen er socialdemokratiet tilfreds med denne debats afholdelse. Vi er tilfredse, fordi det skulle være muligt i dag at få demonstreret, at der er et flertal i folketinget for, at fremtidige danske bevillinger til opstilling af mellemdistanceraketter over infrastrukturprogrammet indtil videre stilles i bero.

Socialdemokratiets holdning kommer ikke bag på nogen, men den burde heller ikke have gjort det for f.eks. 14 dage siden. Vi har med stigende indsats modarbejdet opstilling af kernevåben i Danmark, i Norden og på det seneste også i Europa. Der er en lige linje i denne politik fra 1950'erne til i dag, og socialdemokratiet noterer med tilfredshed, at andre er begyndt at forstå det. Opstilling af mellemdistanceraketterne har vi altid været kritiske over for, og det understreges af de synspunkter, som socialdemokratiske ministre fremførte i 1979, bl.a. for at udskyde den endelige beslutning om opstilling, men også for at fremme beslutningen om afgivelse af forhandlingstilbuddet.

Men vort ønske om at stoppe danske penge til infrastrukturprogrammet, til jordarbejder og andet til mellemdistanceraketterne er ikke blot resultatet af en national eller socialdemokratisk politisk udvikling; der er en international udvikling, som falder i tråd med socialdemokratiets holdning; der er en velbegrundet angst for – også blandt fremtrædende amerikanske eksperter – at forhandlingerne mellem supermagterne i Genève ikke fører til noget, inden forhandlingsfristen udløber med udgangen af næste år, og hvad vil der så ske? Hvad vil der ske, hvis parterne ikke bliver enige? Faren for en fuldstændig uhammet opstilling af mellemdistanceraketter i og lige uden for Europa er nær-

[Lasse Budtz]

liggende, uhyggeligt nærliggende. Den bitre kendsgerning er, at supermagterne på dette tidspunkt under alle omstændigheder forbereder opstilling af mellemdistanceraketter uafhængigt af forhandlingerne i Genève.

Socialdemokratiet vil gerne være med til at prøve at bremse en sådan udvikling. Vi vil gerne modarbejde den automatik i oprustningen, som synes at have vundet indpas med stigende kraft de sidste år. Den planlagte opstilling af MX-raketterne i USA viser det. Den manglende ratificering af SALT II i den amerikanske kongres havde allerede understreget det. Den manglende fremgang ved forhandlingerne i Genève er beviset for, at begge supermagter må vise god vilje, hvis man skal komme videre.

Hvis nogen vil mene, at der er tale om en skærpet indsats af socialdemokratiet, vil jeg sige ja. Men skærpelsen er gennemført gennem en lang periode, og holdningen er den samme, og man finder den samme skærpede kritiske holdning i en lang række af Europas socialdemokratiske partier.

Hvis andre vil mene, at denne skærpede holdning står i et modsætningsforhold til dobbeltbeslutningen, må det være tilladt at spørge: hvad så med Holland, og hvad med Belgien? Begge lande skulle for længst, hvis de havde levet op til aftalen, have afgivet et svar om deres holdning til spørgsmålet om modtagelsen af raketterne. Danmark har dog aldrig nogen sinde, lykkeligvis, blot stillet i udsigt, at vi ville overveje at modtage dem.

Socialdemokratiets kritiske holdning kom også til udtryk for omkring et halvt år siden, da den daværende statsminister og den daværende udenrigsminister begge udtalte sig positivt over for tanken om at fastfryse kernevåbnene uden derfor at fastslå, at man skulle indstille forhandlingerne, og uden derfor at foreslå ensidige vestlige kernevåbennedrustninger.

Denne fastfrysningstanke har efter alt at dømme i dag et flertal bag sig i det nye Repræsentanternes Hus i Washington. Og blandt kritikerne af kernevåbnene og kernevåbenkapløbet er i øvrigt nu også en lang række af USAs biskopper.

I socialdemokratiet mener vi, at når vi aldrig selv har villet modtage kernevåben, når vi har deltaget i arbejdet til fordel for oprettelsen af en kernevåbenfri zone i Norden i en større europæisk sammenhæng, og når vi

har udtrykt sympati f.eks. for Palmekommissionens forslag om en kernevåbenfri zone ned gennem Europa, så kan det ikke være meningen, at vi fortsat skal bevilge penge over infrastrukturprogrammet til jordarbejder m.m. til mellemdistanceraketterne. Bevillingerne må stilles i bero indtil videre. De penge, der allerede er betalt, og de penge, der er stillet i udsigt, og som har fået det, man kalder autorisation, er ikke det afgørende for os; det afgørende er stoppet for fremtidige bevillinger.

NATO-landenes forsvarsministre godkendte i november 1981 en forøgelse af 5 års infrastrukturprogrammet med et beløb, der svarer til 75 mill. kr. for Danmarks vedkommende.

Den socialdemokratiske regering har ikke søgt finansudvalgets tilslutning til dette ekstrabeløb, og forsvarsministerens tilslutning til de 75 mill. kr. skete med forbehold af hjemlig bevillingsmæssig dækning. Danmark er derfor ikke forpligtet til at dække det fulde beløb.

Det er imidlertid praksis i NATO, at man kan anvende beløb midlertidigt til forberedende arbejde vedrørende projekter, der inden for 5 års programmet er planlagt godkendt på et senere årsprogram, og i henhold til denne praksis har man i NATO i 1981 godkendt, at der startes arbejder til mellem-distanceraketterne til et beløb, der svarer til et dansk bidrag på 26 mill. kr. Heraf er de 4,8 mill. kr. betalt. Socialdemokratiet har derfor den opfattelse, at af de planlagte 75 mill. kr. må kun anvendes de 26 mill. kr.

Inden jeg om et øjeblik formelt fremsætter socialdemokratiets forslag om en motiveret dagsorden, vil jeg gerne på mit partis vegne understrege, at når vi fremsætter vort eget forslag, er det for at fastslå, at der efter socialdemokratiets opfattelse fortsat ikke er noget alternativ til vort medlemskab af NATO, og at vi fortsat skal deltage i det militære samarbejde inden for organisationen. Vi bør fortsætte vor forsvars-, sikkerheds- og nedrustningspolitiske linje, men de sidste par ugers debat synes at gøre det nødvendigt at fastslå, at NATO består af 16 suveræne lande, der har ret til at tage selvstændige standpunkter fra sag til sag. Det turde være helt selvfølgeligt i en organisation, der har til opgave at forsvare demokratiet. At de enkelte medlemslande deltager i samarbejdet ud fra

[Lasse Budtz]

helt forskellige forudsætninger, er så indlysende, at det næppe kan være nødvendigt at præcisere det nærmere.

Socialdemokratiet ønsker således ikke at ændre vor sikkerhedspolitik, men vi vil meget gerne deltage i en forstærket indsats til fordel for nedrustningen, og det er ud fra denne holdning, at jeg herved skal tillade mig på mit partis vegne at fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet folketinget understreger behovet for at tage konkrete skridt til at sikre den afspænding, der er et hovedmål i vor nedrustnings- og sikkerhedspolitik, henstiller folketinget til regeringen, at fremtidige danske bevillinger til opstilling af mellemdistanceraketter over infrastrukturprogrammet indtil videre stilles i bero.

Denne henstilling berører ikke vort øvrige forsvars-, sikkerheds- og nedrustningspolitiske samarbejde i bl.a. NATO og FN.

Folketinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

Formanden:

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår ligeledes i forhandlingen.

Statsministeren (Poul Schlüter):

Det er jo indlysende for os alle, at det store og meget betydningsfulde spørgsmål, som må finde sin besvarelse under debatten i dag, er: hvad mener mon nu socialdemokratiet?

Hr. Lasse Budtz har foreslået en dagsorden, der egentlig er ganske klar, men i dagsordenen står der ikke, at socialdemokratiet er indforstået med, at den nye regering er beføjet til at betale, om jeg så må sige, hr. Anker Jørgensens gamle gæld.

Men er det socialdemokratiets opfattelse, at sådan skal dagsordenen forstås? Det må vi indfortolke i den. Hvis den vedtages, så er den nye regering indvidere beføjet til at betale hr. Anker Jørgensens gamle gæld. Det vil jeg gerne bede om et meget klart svar på. Det er af interesse for debattens videre forløb og for dens afslutning.

Og et spørgsmål til. For ganske få dage siden havde vi en lignende debat her i salen. Hr. Lasse Budtz var også ved den lejlighed

socialdemokratiets udmærkede ordfører. Debatten fandt sted den 26. november 1982, altså for en halv snes dage siden. Emnet var: første behandling af forslag til folketingsbeslutning om mellemdistanceraketter, og ved den lejlighed sagde hr. Lasse Budtz bl.a. – sp. 2438:

»Jeg må sige, at 200 raketter på vestlig side i Europa f.eks. ville være bedre end 572 – naturligvis forudsat, at russerne også nedskar deres antal.«

Og endvidere sagde hr. Lasse Budtz i den tale for en halv snes dage siden – sp. 2441:

»Socialdemokratiet har ikke på noget tidspunkt sagt, at vi ikke skal have raketter. Det er tredje gang,« – sagde hr. Lasse Budtz – »jeg siger det i dag, og jeg håber, det nu er blevet forstået ... «

Så er det, jeg spørger: nu er der gået 10 dage – er dette stadig hr. Lasse Budtz' opfattelse? Hvis det er det, spørger jeg: dækker dette synspunkt også hr. Anker Jørgensens, med andre ord formanden for socialdemokratiets, opfattelse? Det beder jeg hr. Lasse Budtz svare på, da det vil kunne få den allerstørste betydning for, om denne debat i dag kan slutte klart og værdigt.

Finn Jørgensen (KF):

Jeg vil gerne give udtryk for, at den måde, hvorpå regeringen har svaret på VS' og SFs forespørgsel, forekommer meget tilfredsstillende. Det fremgår nemlig klart heraf, at der lægges afgørende vægt på, at man fortsætter den tidligere regerings linje på det forsvars- og udenrigspolitiske område, og det er samtidig svaret på, hvorledes vi har mulighed for at imødegå den betydelige raketonrustning, som Sovjetunionen har foretaget, og som ingen vil benægte. Det drejer sig først og fremmest om de mellemdistanceraketter med a-sprængladninger, SS-20, som har været omtalt. Men det er også et svar på, hvorledes en kaprustning mellem Øst og Vest på raketområdet kan omgås. Og så er det naturligt – og det er det vigtigste – at vi får dette svar.

Da NATO i 1979 traf sin dobbeltbeslutning, var det netop ud fra ønsket om at medvirke til at begrænse antallet af atomraketter, og under regeringen Anker Jørgensens ledelse tilsluttede Danmark sig i december 1979 begge beslutningens elementer, såvel det, der gik ud på, at vi skulle begrænse oprustnin-

[Finn Jørgensen]

gen, som det om, at vi skulle søge at medvirke til en modernisering af Vestens forsvar, og det er den linje, den nuværende regering i dag tilkendegiver at den ønsker fortsat.

Det er derfor noget af en overraskelse, og det er tilsyneladende også lidt uklart, hvad det tidligere regeringsparti, socialdemokratiet, i virkeligheden har til hensigt i forhold til beslutningen fra december 1979. Hvad er der sket, og hvorfor er holdningen i dag anderledes? Har man større tiltro til i dag, at Sovjetunionen er en fremkommelig og troværdig forhandlingspartner, når det gælder nedrustning? Så må man i hvert tilfælde have overset, at samme forhandlingspartner i de senere år selv har opstillet et meget betydeligt antal atombærende raketter. Det kan vel heller ikke være, fordi Sovjetunionen i foråret i år pludselig tilbød at lade være med at opstille endnu flere SS-20 raketter i den europæiske del af landet. Det var og er en tom gestus på et tidspunkt, hvor opstillingen af over 300 raketter allerede er afsluttet, en opstilling af raketter, der gør det muligt at ødelægge militære installationer i Vesteuropa.

Hvis der er tale om et holdningsskifte i socialdemokratiet, så er det kommet pludseligt, og så er det overraskende. Den tidligere regering levede som bekendt til det sidste op til forpligtelsen til at deltage i betalingen til rakettopstillingen og var hermed i god overensstemmelse med et flertal i folketinget, og de forpligtelser, den tidligere regering har påtaget sig, har den overladt til den nuværende regering, som naturligvis derfor både moralsk og juridisk er bundet. For den nuværende regering er loyalitet over for NATO afgørende, og derfor kan ingen med rimelighed forvente, at den skal påtage sig at argumentere for og forsvare en dansk holdning i NATO, der også vil kunne opfylde f.eks. SFs og VS' ønsker. Jeg er sikker på, at heller ikke en socialdemokratisk regering selv ville have påtaget sig denne opgave.

Set i lyset heraf var det lykkeligt, at der i 1981 kunne indgås et forsvarsforlig mellem socialdemokratiet og de fire nuværende regeringspartier, også selv om dette forlig ikke på alle områder kunne tilgodese mit partis ønsker. Men det var et udtryk for, at sammenholdet bag et dansk forsvar som et led i NATO stadig var til stede hos det store flertal i folketinget.

Den bekymring over våbenkapløbet mellem Øst og Vest, som så mange giver udtryk for, og som også er kommet til udtryk i taler her i dag, deler vi i mit parti fuldt ud, men vi er samtidig, belært af erfaringen, opmærksomme på, at ensidige og uigennemtænkte nedrustningstiltag i de vestlige demokratier ikke giver den ringeste garanti for tilsvarende handlinger i diktaturstaterne i Øst. Hvorfor skulle Sovjetunionen, som det er sagt, give nogen form for indrømmelser ved nedrustningsforhandlingerne, hvis vi i Vesten selv opgiver dobbeltbeslutningen? Nej, man vil netop glæde sig, såfremt Vesten ikke kan enes og ikke holde sammen. Jeg tror, Sovjetunionen kun vil kunne tage forhandlingerne i Genève alvorligt, såfremt den presses dertil.

Også de store demonstrationer, der har været fra fredsbevægelsernes side, er omtalt. Det er på Rådhuspladsen i København, det er i Bonn, og det er andre steder. Det er demonstrationer og udtalelser mod oprustning, og de er meget berettigede, men den adresse, de er forsynet med, er forkert. Det er naturligvis misvisende, når det hævdes, at det er Vestens påtænkte defensive forholdsregler, der udgør en trussel mod Vesteuropa. Det gør derimod de allerede opstillede sovjetiske raketter. Men det er sådanne påstande, der gang på gang fremføres, og ofte tilføjes det endda, at det skulle være USAs ønske i virkeligheden at gøre dette for at få mulighed for at føre en begrænset atomkrig i Europa og derved skåne eget land, selv om sandheden er den, at det var NATO-landene med den daværende tyske regeringschef i spidsen, der bad USA om at tage de initiativer, der her er tale om. Men formålet med at fremføre påstande af den art er helt klart: det er et forsøg på at drive en kile ind i samarbejdet mellem USA og Vesteuropa.

Naturligvis foruroliger tanken om krig og anvendelse af atomvåben alle, og derfor ønsker vi også i det konservative folkeparti, at nedrustningsforhandlingerne må lykkes, og at der kan opnås aftaler om fastfrysning af a-våben på lavest muligt niveau, men med balancen i behold. Bedst ville det være, hvis der en dag ikke er brug for militære midler for at sikre fred og frihed, men indtil da er der ingen grund til at have dårlig samvittighed over at tilhøre en demokratisk forsvarsalliance og over at leve op til de forpligtelser, som dette fører med sig.

[Finn Jørgensen]

Erindringerne fra 1930'erne – og dem er der jo adskillige der har – understøtter denne opfattelse, og det er formentlig også derfor, professor Bent Jensen, der er medlem af det af regeringen Anker Jørgensen nedsatte sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalg, for nylig i Jyllands-Posten sluttede en artikel om den situation, vi er bragt i, og som vi drøfter i dag, med at minde om, hvorledes ledende politikere i 1930'erne forgæves blev advaret om den nazistiske trussel. Truslen er en anden i dag, den kommer fra en anden side, men den er ikke mindre. Det vil ikke være muligt at bevare dansk loyalitet over for NATO og samtidig sætte sig uden for fællesskabet ved at vælge enegang på væsentlige områder. Derfor bør – som regeringen har lagt op til det – dansk forsvars- og udenrigspolitik fortsat baseres på medlemskabet af NATO, og vi bør leve op til de forpligtelser, der følger heraf. Som statsministeren har sagt, er vi alle meget spændte på at få at vide, hvad det, der står i den socialdemokratiske dagsorden, i realiteten betyder.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Statsministeren har af hensyn til debattens videre forløb stillet mig to klare spørgsmål, og statsministeren har selvfølgelig krav på to klare svar.

Socialdemokratiet er parat til at medvirke til bevillingen af 26 mill. kr., og det er også, hvad jeg allerede har sagt én gang.

Med hensyn til raketter vil jeg gerne sige, at socialdemokratiet ikke på noget tidspunkt har foreslået en ensidig nedrustning, men i øvrigt er der jo adskillige raketter i Europa i forvejen foruden dem, vi i dag hovedsagelig beskæftiger os med, og det turde ærlig talt være logisk, at 200 raketter inden for INF-programmet er bedre end 572. Hovedformålet må imidlertid fortsat være, at slet ingen af disse mellemdistanceraketter opstilles, og at så mange som overhovedet muligt fra sovjetisk side pilles ned. Og hvis jeg har forstået det, statsministeren sagde i Radioavisens middagsudsendelse i dag, rigtigt, så er statsministeren i virkeligheden fuldstændig enig med socialdemokratiet på dette punkt. I øvrigt er dette også baggrunden for vort ønske om at fremme fastfrysningstanken.

Statsministeren (Poul Schlüter):

Jeg siger hr. Lasse Budtz tak for de to svar. Det står altså fast, at socialdemokratiet er indforstået med, at regeringen kan betale de 26 mill. kr., dvs. at Danmark kan indfri sine forpligtelser i tiden, der nu ligger foran os, og så kan vi senere vende tilbage til spørgsmålet, når vi er videre fremme i udviklingen omkring afrustning, som vi håber Genvefeforhandlingerne slutter med.

Med hensyn til hr. Lasse Budtz' svar nr. 2 kan jeg kun fortolke det på den måde, at han ikke tager afstand fra – det ville også være underligt, trods alt – hvad han sagde som ordfører for sin gruppe den 26. november.

Med andre ord: jeg opfatter socialdemokratiets tilkendegivelse i dag således, at socialdemokratiet i opposition trods alt mener som socialdemokratiet i regering, at socialdemokratiet fortsat principielt står på det grundlag, som NATOs dobbeltbeslutning fra december 1979 er. Det er jeg taknemmelig for.

Arne Christiansen (V):

Det er VS og SF, der har stillet forespørgslen. Det er imidlertid socialdemokratiet, interessen samler sig om – og af flere grunde. Hvad landets i hovedparten af dette århundrede statsbærende parti mener, er væsentligere end de mere religiøse opfattelser til venstre for socialdemokratiet.

Det er imidlertid nødvendigt endnu en gang at slå fast, at der ikke forsvars- og sikkerhedspolitisk er noget alternativ til NATO, og jeg noterede mig også, at den socialdemokratiske ordfører understregede dette. Men så må Danmark også betale prisen, og så må vi også handle sådan, at vi bevarer troværdigheden som allieret.

SFs og VS' beslutningsforslag bragte i forrige uge de principielle synspunkter på mellemdistanceraketterne, raketprogrammet, frem her i salen, så det skal jeg afstå fra at komme ind på i dag. Forsvarsministerens redegørelse ved samme lejlighed og udenrigsministerens svar i dag har jo i høj grad klarlagt Danmarks placering i dette raketprogram. Det interessante er derfor: hvad venter socialdemokratiet sig af denne debat?

Hvad socialdemokratiet tidligere har ment, er jo på det seneste dokumenteret gennem medierne. Nærliggende er det i dag måske at

[Arne Christiansen]

nærlæse socialdemokratiets dagsordensforslag, og takket være – eller man skulle måske sige på grund af – en ret utraditionel parlamentarisk fremgangsmåde har vi jo haft tid til en sådan nærlæsning. Og hvad står der så? Jeg er mig vel bevidst, at et er, hvordan jeg læser den, noget andet er, hvad socialdemokratiet lægger i ordvalget, som selvfølgelig ikke er tilfældigt.

Lad os tage de to første sætninger, om konkrete skridt med afspænding som hovedmål. Her kan vi jo være enige. Et sådant konkret skridt er NATOs dobbeltbeslutning.

Så kommer vi til det, der i den internationale politik hedder den operative del: det henstilles ... indtil videre. Disse ord kan naturligvis gøres til genstand for fortolkninger. En opklaring er jo allerede efterlyst her i dag. Jeg lyttede til den socialdemokratiske ordfører for om muligt at spore en vis elasticitet i fortolkningen af dagsordenen. Den kom ikke direkte, men man kunne vel tolke den på baggrund af, hvad den ærede ordfører tidligere har sagt, jfr. statsministerens spørgsmål. I så fald kunne vi andre vel også foretage en vis elastisk fortolkning, men hvis noget sådant skulle være tilfældet, må vi vel også sige til socialdemokratiet, at man må indstille sig på, at raketdebatte ikke skal være en månedligt tilbagevendende begivenhed her i salen.

Så er der ordene »indtil videre«. Skal dagsordenen følges – herom skal jeg intet forudsige – er næste korsvej engang i sidste halvdel af 1983, når raten på 26 mill. kr. er brugt, den rate, som socialdemokratiet i dag har vedkendt sig. Hvor er vi så henne på det tidspunkt? Hvor er vi henne i Genève? Hvad vil udviklingen i forhandlingerne i den ene eller den anden retning betyde for socialdemokratiet? Der er også andre afgørende spørgsmål, man må rejse her. Hvad vil hele denne debat betyde for Danmarks troværdighed som allieret, og hvad betyder den indenrigspolitisk? Regeringen har jo muligheden for til den tid, når de 26 mill. kr. er brugt, i lyset af udviklingen eventuelt at gå til finansudvalget, men der kan jo også være sket en udvikling i andre lande, som ikke nødvendigvis digger dette; det kan man ikke vide.

Der er efter min opfattelse så mange uafklarede spørgsmål i kølvandet af dette dagsordensforslag, at kunstigt skabte fronter burde kunne tøs op, så den sidste del af forsla-

get, om samarbejdet i NATO og FN, ville kunne tages for det fulde pålydende, når det gælder forsvars-, sikkerheds- og nedrustningspolitikken, og det fulde pålydende betyder, at vi også er parate til at betale prisen.

Gert Petersen (SF):

Udstationeringen af de 572 nye NATO-raketter vil, hvis den finder sted, forvandle Europa til et ustabilt og højspændt område. Kaprustningens onde spiral vil antage endnu mere sindssyge former, faren for en tredje verdenskrig vil tage til, og vanskelighederne ved at bremse lemmingemarchen hen imod afgrunden vil blive næsten uoverskuelige. Derfor må der bremses op nu.

Den officielle NATO-begrundelse for udstationeringen var og er opstillingen af de sovjetiske SS-20 raketter. Jeg vil godt sige det helt utvetydigt: efter socialistisk folkepartis opfattelse er også SS-20rne, som alle atomraketter, med til at gøre Europa farligere uden at gøre Sovjet mere sikker. Her er der tale om den samme militære refleksmekanisme og absurde filosofi om balance baseret på gensidige trusler og gensidig frygt, som vi også møder på den vestlige side. Derfor er fjernelsen af SS-20rne et mål for socialistisk folkeparti. Men er det USAs, er det NATOs mål? Det tror jeg egentlig ikke. USA forhandler ikke med henblik på at få fjernet eller reduceret SS-20rne, men for at få et påskud til at udstationere Pershing II-raketter og krydsermissiler i Vesteuropa, for det er nemlig urigtigt, at SS-20rne har ændret situationen i Europa væsentligt.

I 17 lange år, fra 1962 til 1979, pegede ca. 700 sovjetiske mellemdistanceraketter, endda med langt større sprængkraft end i dag, på Vesteuropa, uden at NATO følte nogen som helst grund til at have landbaserede raketter i Vesteuropa, og antallet af sprængladninger, som er monteret på de SS-20 raketter, der i dag peger på Vesteuropa, er ikke større, men mindre end antallet af ladninger på de gamle SS-4 og SS-5 raketter i 1960erne.

Hvis Sovjet totalt afmonterer disse gamle raketter – og da de er forældede, er der ingen grund til at tro, at det ikke ender med en total afmontering af dem – vil den absurde balance – og jeg siger, den er absurd, men det er jo den, man arbejder med – altså være, som den har været i de sidste 20 år, men

[Gert Petersen]

den vil blive brudt til kolossal fordel for Vesten, hvis de nye NATO-raketter udstationeres.

Det er ligeledes urigtigt, at den sovjetiske raketmodernisering siden 1977 er særlig faretruende, fordi Vesten skulle have afholdt sig fra at opruste i 1970'erne. Denne lodrette urigtighed bliver ikke sandere af, at den gentages af Danmarks udenrigsminister.

Sagen er, at fra 1970 til 1980 firdoblede USA antallet af sine operationsklare strategiske raketladninger fra 1.710 til 7.307. I samme tidsrum voksede det samlede strategiske arsenal på Sovjetsiden fra 1.580 til ca. 6.000. Disse tal kan slås efter, hvis man vil gøre sig den umage, i det britiske tidsskrift *Military Balance*, udgaven fra 1970-71 og udgaven fra 1980-81.

Allerede i 1971 indførte USA et fabelagtigt nyt våbensystem, som ikke fandtes magen til noget andet sted i verden dengang, og begyndte at udstyre sine u-både med det nye raketsystem, Poseidonsystemet. På hver Poseidonraket er der monteret 10-14 individuelt styrbare atombomber, og på hver u-båd er der monteret 16 affyrringsramper. Det vil sige, at en enkelt u-båd er i stand til at affyre mindst 160 individuelt styrbare atombomber. Også de fire u-både, som USA har tildelt NATO i Europa, blev MIRVede, som det hedder. Først midt i 1970'erne blev Sovjetunionen i stand til at MIRVe sine raketter, og så gik de i gang med det i overensstemmelse med den vanvittige og absurde balancelogik: hvad modparten har, det må vi også have. SS-20 er den MIRVede afløser af SS-4 og SS-5. På hele denne baggrund kan jeg kun betragte ophidselsen omkring SS-20'erne som et påskud til iværksættelse af øget oprustning.

Med de nye systemer i Vesten er der endda tale om våbensystemer, som kvalitativt er helt nye. Det er vareforfalskning at tale om modernisering i forbindelse med Pershing II og Tomahawkkrydsermissilet. I dag har Sovjetunionen intet, der blot tilnærmelsesvis kommer op på siden af – hvis man må have lov til at bruge det udtryk – dette vanvid. Her vil der sikkert også gå 4-5 år – som der gjorde med MIRVningen – før russerne har lært sig kunsten, men selvfølgelig lærer de sig kunsten, og når det er sket, vil man til den tid i NATO tale om en overraskende

østlig oprustning, der nu – det vil være i 1985-86 – kræver et passende NATO-svar. På den måde er kaprustningen en skrue uden ende.

Ikke desto mindre er der dem, der har den arrogance – det gælder bl.a. Danmarks udenrigsminister – at præsentere NATO-beslutningen fra december 1979 som en indsats for at hindre yderligere oprustning. Det kunne man til nød forstå, hvis den såkaldte dobbeltbeslutnings forhandlingsdel var blevet udmøntet under accept af den såkaldte balance. Lad mig indskyde, at det er ikke mig, der tror på denne hellige balance, men det gør USA og Sovjetunionen – siger de da. Ganske vist er Reagans oprustningsplaner svære at forstå på anden måde, end at USA stræber efter overlegenhed. Men på det officielle plan er balancen en hellig ko. Hver supermagt ved, at den anden aldrig vil acceptere en ordning, der klart rokker ved balancen.

Men i Genève tilsidesætter USA dette balanceprincip, som fhv. udenrigsminister Kjeld Olesen sagde til Information den 30. oktober 1982:

»Jeg mener, at man i forvejen måtte vide, at det amerikanske krav ikke ville blive accepteret af Sovjetunionen.«

Desværre var Kjeld Olesen som udenrigsminister alligevel med til at give dette amerikanske krav NATOs blå stempel, det krav, som han nu kritiserer som urealistisk; det er den højt besungne nullesning. Nullet i denne løsning består i, at Sovjet skal acceptere en tilbagevenden til situationen før 1959, da der fandtes nul mellemdistanceraketter i Sovjet, mens situationen i Vesteuropa bevares, som den har udviklet sig i 1960'erne og 1970'erne, dvs. med NATO-kommandoens 4 USA-u-både og deres Poseidonraketter, med USAs atombombefly i Europa og med de stærke franske og britiske atomslagstyrker – det hele rettet ind mod mål i Rusland.

Det er USAs pris for at give afkald på udstationering af de 572 raketter, og det er, hvad USA har fået NATO-landene minus Grækenland til at gå med til at kræve. Selv med de ringe tanker, jeg har om balancefilosofien, forstår jeg meget vel, at dette kan der ikke komme noget ud af.

Jeg tror, at Genèveforhandlingerne vil kunne lykkes og føre til både en meget væsentlig reduktion af det sovjetiske atomarse-

[Gert Petersen]

nal og en opgivelse af udstationeringen på vores side, begge dele som en indledning til fjernelse af atomvåben i det hele taget fra Europa, hvis man griber tingene realistisk an. Det har man ikke villet. Det ser ud til, at forhandlingerne *skal* strande, så vejen kan banes for den skæbnsvangre udstationering.

Fra SFs side vil vi gøre vort yderste for at forhindre dette. Vi vil ikke acceptere et forhandlingssammenbrud som begrundelse for udstationering. Jeg tror heller ikke, Europas folk vil acceptere det. Og vi finder ikke, at Danmark skal yde 5 flade ører til dette vanvid.

I den forbindelse har juraen været bragt ind i billedet. Jeg forstår ikke helt den debat. Er folketinget juridisk bundet af noget i denne sammenhæng, må det være af grundlovens § 46, stk. 2. Kig venligst efter. Den bestemmelse vejer formodentlig endnu tungere end hensynet til og aftaler med fremmede magter.

SFs mål er helt klart at få Danmark til at placere sig i den lejr, der for alvor vil have atomvåbnene væk fra Europa og på vejen hertil siger nej til yderligere atomoprustning i Vest samt presser på for her og nu at få reduktioner i gang i Øst. Vort mål er at få Danmark til inden for NATO – for denne diskussion drejer sig ikke om udmeldelse af NATO, det vil jeg godt gøre de borgerlige ordførere opmærksom på – at vende sig imod denne selvmorderiske, stormagtsdiktet politik, dvs. følge det eksempel, der er givet af Grækenland, også en NATO-stat, men hvis regering siger klart nej til udstationeringen og til at bruge truslen om udstationering som et middel i raketforhandlingerne. Vi vil gøre vort yderste for at give denne kamp mod udstationeringen en sådan styrke i hele Europa, at spillet for at gøre atomkrig mulig og Europa til dens første slagmark væltes over ende. Derfor insisterer vi på, at Danmark her og nu, om det så skal koste regeringens liv – vi synes ærlig talt, Europas liv vejer tungere – bør vise Europa et godt eksempel ved umiskendeligt og totalt at sige nej til raketbevillingerne.

Statsministeren (Poul Schlüter):

Blot fordi jeg synes, det er vigtigt, at vi, efterhånden som debatten skrider frem, hele tiden får størst mulig klarhed, vil jeg gerne stille hr. Gert Petersen et spørgsmål. Hr. Gert

Petersen brugte i sin tale det unægtelig klare udtryk, at han og SF har den opfattelse ligesom VS – og det kommer ikke bag på os – at der »ikke må bevilges 5 flade ører«. Skal jeg forstå det således, at hr. Gert Petersen som medforfatter til SF-VS-dagsordenen har den opfattelse, at hvis disse to partiers dagsorden vedtages, indeholder det den konsekvens, at regeringen ikke er beføjet til fra nu af at betale 5 flade ører?

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Ja.

Arentoft (FP):

11 dage efter at vi havde SFs og VS' forslag til folketingsbeslutning om mellemdistanceraketter til første behandling her i tinget, er vi midt i den forespørgselsdebat, som fhv. statsminister Anker Jørgensen truede den nuværende statsminister med at foranledige, og som gjorde, at regeringen ændrede holdning og undlod at stemme i FN i stedet for at stemme imod det af Sverige og Mexico stillede resolutionsforslag. Denne debat bliver derfor også i høj grad en gentagelse af, hvad der f.eks. foregik dengang, som det også tydeligt fremgik af hr. Lasse Budtz' første indlæg.

At SF og VS så har rejst denne forespørgselsdebat alligevel, glæder sikkert socialdemokraterne, der nu sidder og gnider sig i hænderne, fordi de har fået andre til at skyde de kugler af, som de selv har støbt.

På samme måde sidder Kremles herskere og ledere sikkert og gnider sig i hænderne, og her vil jeg tillade mig at citere fra en artikel af professor Bent Jensen i Jyllands-Posten den 1. december 1982, i øvrigt den samme artikel, som hr. Finn Jørgensen henviser til. Der står:

»Et af Moskvas hovedmål er at splitte forsvarsalliancen mellem Vesteuropa og Nordamerika, og Danmark har længe været under observation og bearbejdelse som et land med lovende udsigter til at blive det første led i kæden, der kunne gøres mørt. Jeg har tidligere i disse spalter og andetsteds dokumenteret, at den nuværende socialdemokratiske ledelse af Moskva anses for modtagelig for pres af denne art. Man har noteret sig en stigende »realisme« (dvs. tilpasning til Sovjets styrke-

[Arentoft]

de position) og tilstræbt en »neutralisering« af de nøgterne og forsvarsvenlige socialdemokrater.»

Det er ufatteligt, at socialdemokraterne, fordi de nu er kommet i opposition, pludselig vender på en tallerken og vil være med til at sprænge det store flertal, der nu i over 30 år med NATO har sikret freden i vor del af verden.

Men mon ikke det var en idé at se på kendsgerningerne og gøre det helt klart, hvad det er, vi taler om, selv om udenrigsministeren allerede har været ret langt inde på det i sit indlæg?

Jeg står her med en rapport fra North Atlantic Assembly; den hedder »Document Z 222« på engelsk om nukleare våben i Europa, dateret oktober 1982. Her står i punkt 48, som jeg har tilladt mig at oversætte til dansk:

»Den 12. december 1979 enedes NATOs ministre om at modernisere NATOs LRTNF« – altså Long Range Theatre Nuclear Force – »ved deployering af 572 nukleare missiler med hvert ét sprænghoved i fem europæiske lande, 108 Pershing II-missiler og 96 cruise-missiler i Forbundsrepublikken Tyskland, 160 cruise-missiler i Storbritannien, 112 i Italien og 48 i henholdsvis Belgien og Holland. Alle systemer vil blive bemanded med amerikanske styrker og under amerikansk kommando og kontrol. Udviklingsomkostningerne og produktionen af disse systemer vil blive betalt af USA. De NATO-allierede vil bidrage til infrastrukturen og støtten af systemerne gennem deres bidrag til NATO-infrastrukturfond.«

I en fodnote er der dels henvist til NATO-communiqueet af 12. december 1979, som jeg har i fuld ordlyd her, fra NATOs udenrigs- og forsvarsministre i Bruxelles, dels står der i denne fodnote – og det vil jeg også citere:

»Til trods for den officielle consensus for beslutningen tog Belgien og Holland forbehold vedrørende deployeringen, Belgien for 6 måneder og Holland indtil december 1981, afhængigt af fremskridt i våbenkontrolforhandlingerne.«

Altså ingen forbehold fra dansk side, som hr. Lasse Budtz hævdede. Der var helt klar accept ved vor udenrigsminister og forsvarsminister i 1979, om hvis positive holdning og indstilling til dansk forsvars- og sikkerhedspolitik jeg aldrig før har tvivlet. Men det gør

jeg nu, og det må være en lidt fløv fornemmelse for den forhenværende forsvarsminister og udenrigsminister, idet de som Danmarks officielle repræsentanter har skrevet under på communicateet.

Det er ikke behageligt at blive skuffet på denne måde, og når man ikke kan tro på sine egne ministre, sine egne regeringsmedlemmer, der er ude i officielt ærinde, hvordan tror man så, at man kan tro på ministre og officielle repræsentanter fra Sovjetunionen? Vi må simpelt hen ikke være blåøjede og tro, at fordi vi er artige drenge, vil man fra russisk side overhovedet ikke gøre os noget.

Gutenberg har meget på sin samvittighed. Bl.a. er han årsag til, at vi har Folketingstidende. Jeg har i sp. 2788, folketingsåret 1980–81, den 21. november 1980 fundet et forslag om motiveret dagsorden, fremsat under en udenrigspolitisk debat. Det lyder:

»Idet folketinget bekræfter Danmarks tilhørsforhold til EF og NATO, tager tinget udenrigsministerens redegørelse til efterretning og går derefter over til næste punkt på dagsordenen.«

Det var en såkaldt afværgedagsorden, der blev vedtaget med 109 stemmer mod 16 og 5, der stemte hverken for eller imod, men det interessante ved den dagsorden var de ord, der knyttede sig til den, da den blev foreslået. Det var hr. Lasse Budtz, der fremsatte den, og han sagde – jeg tillader mig at citere:

»Det glæder mig i og for sig at kunne fremsætte den, selv om den ikke måske er det mest fyldige dokument, man har set i udenrigspolitisk forbindelse, men den har dog den store fordel, at den samler et meget stort og bredt flertal bag regeringens udenrigspolitik, og det forekommer mig, at det er meget væsentligt, at vi bevarer dette store flertal.«

Derfor kunne det være ganske interessant at spørge hr. Lasse Budtz, om ikke det var en idé, at vi gik sammen og stillede et forslag om motiveret dagsorden, der sagde: Idet folketinget bekræfter Danmarks tilhørsforhold til NATO, tager tinget udenrigsministerens og forsvarsministerens redegørelser til efterretning.

Vi havde også en forespørgselsdebat i tinget om atombevæbning i Europa den 27. oktober sidste år. Her udtalte den daværende

[Arentoft]

udenrigsminister, hr. Kjeld Olesen, bl.a., jfr. Folketingstidende 1981-82, 1. samling, sp. 1113 – jeg citerer:

»Vi er med andre ord i den situation, at det er Sovjetunionen, der gennem sin holdning bestemmer omfanget af NATOs moderniseringsprogram. Gennem NATOs dobbeltbeslutning håber vi at have gjort dette helt klart.«

Står hr. Kjeld Olesen ved de ord: Gennem NATOs dobbeltbeslutning håber vi at have gjort dette helt klart? Det er kedeligt, at hr. Kjeld Olesen ikke er i salen.

Hr. Lasse Budtz sagde under den samme debat, jfr. sp. 1122 – jeg citerer:

»Ud fra disse kendsgerninger finder vi det helt afgørende nødvendigt, at der indledes forhandlinger mellem supermagterne om en begrænsning eller helst et fuldstændigt stop for opstillingen eller endnu bedre en nedpilning af atomvåbnene og deres raketter.«

»NATOs dobbeltbeslutning, som er reaktionen på den sovjetiske såkaldte modernisering, omhandler en sådan forhandling samt en opstilling af et såkaldt svar bestående af 572 raketter af krydsermissiler og Pershing II-typen. Disse raketter kan tidligst være færdige til en begyndende opstilling i slutningen af 1983 – de eksisterer altså endnu ikke – og de kan hver for sig kun medføre en enkelt kernevåbensprængladning. Så som situationen ser ud i dag, er NATO-svaret altså 572 raketter med et enkelt kernevåben mod mindst 750 kernevåben på den sovjetiske side.«

Jeg vil gerne på baggrund af både hr. Kjeld Olesens og hr. Lasse Budtz' netop citerede udtalelser anmode begge om helt klart at forklare uden omsvøb, hvorfor der ikke er tale om et alvorligt holdningsskift hos socialdemokratiet, samt forklare, om det ikke er en meget alvorlig svækkelse af USAs og NATOs forhandlingspositioner, at Danmark er med til at bryde sammenholdet i NATO ved, at det p.t. største parti i Danmark løber fra sit ord og dermed svækker hele den vestlige verden. Det er at spille højt spil af partiegoistiske grunde.

Emmert Andersen (CD):

På CDs vegne vil jeg gerne takke udenrigsministeren for redegørelsen. Det gælder såvel det historiske som den objektive infor-

mation, vi har fået. CD erklærer sig desuden enig i ønskerne, nemlig ønsket om, at Genèveforhandlingerne må føre til et gunstigt resultat, og ønsket om, at der fortsat er et flertal for den politik, der hidtil har været ført på det udenrigs- og sikkerhedspolitiske område.

Det er jo ikke så lang tid siden, vi her i tinget havde en debat om nøjagtig samme emne, derfor er der ikke nogen grund til at gentage, hvad der blev sagt ved den lejlighed. Men siden har der været megen presseomtale, mange udtalelser, demonstrationer, og hvad ved jeg, så det kunne måske være gavnligt at få bragt klarhed over, hvad sagen egentlig drejer sig om.

Situationen er jo den lige nu, at russerne har opstillet 324 SS-20 raketter hver med 3 sprænghoveder, altså 972 atombomber. Dertil kommer et antal SS-4 og SS-5 raketter. Over for os står altså lige nu ca. 1.200 raketter.

I den situation siger fredsvenerne, at vi ikke skal have raketter, og logikken her må være den, at blot vi i Vesten undlader at opstille raketter, vil russerne nok sige: ja men så må vi da hellere begynde at demontere vores SS-20 raketter. Logikken her svarer til følgende: vi er imod forbrydelser, ergo afskaffer vi politiet.

Hvorfor demonstrerer demonstranterne ikke imod russernes raketter, men imod de raketter, vi endnu ikke har? I virkeligheden drejer det sig slet ikke om, hvorvidt de raketter skal opstilles eller ej. Uanset hvad udfaldet af dagens debat bliver, vil arbejdet med raketterne fortsætte; det vil i det mindste Storbritannien, Vesttyskland og Italien sørge for, og derfor er socialdemokratiets kovenning blot et slag i luften. I virkeligheden drejer sagen sig om noget så banalt som et betalings spørgsmål og om nogle juridiske forpligtelser. Jeg har lagt mærke til, at man rider knap så stærkt siden sidste debat om samme emne.

I dag har vi fået konstateret, at følgende udsagn fra daværende udenrigsminister Kjeld Olesen den 27. november 1979 i forbindelse med forespørgslen om krydsermissiler og Pershing II-raketter i Vesteuropa – Folketingstidende 1979-80, 2. samling, sp. 932 – stadig gælder. Jeg citerer:

»Danmarks NATO-politik er uændret. Danmark vil fortsat leve op til de forpligtelser, vi mener påhviler os som medlem af en

[Emmert Andersen]

sådan alliance. På denne baggrund anser regeringen det for vitalt fortsat at bygge sin udenrigs- og sikkerhedspolitik på tilslutning fra de partier, der har støttet vort medlemskab af NATO siden 1949.«

Hr. Kjeld Olesens redegørelse dengang sluttede i øvrigt med, at da det drejede sig om internationale forhandlinger, måtte dagsordener anses for uhensigtsmæssige.

Men tilbage til raketterne. Jeg har konstateret, at uanset hvad der sker i dag, fortsætter arbejdet med disse. Det er CD glad for. Vi tror ikke på fredsvenerne, der siger, at bare vi er fredelige, så er russerne det nok også. I den forbindelse kunne jeg tænke mig at spørge, om ikke fredsvenerne har tænkt over følgende, nemlig at såfremt Europas forsvar svækkes, vil dette være en opfordring til USA om at forstærke en beslutning om opstilling af MX-raketterne. Hertil har russerne udtalt, at så vil disse – russerne – straks anskaffe raketter, der er mindst lige så effektive. Så har vi sandelig fået gang i atomoprustningen, og fredsvenerne har opnået det stik modsatte af deres hensigt.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Kernevåbnenes særlige karakter består i deres enorme ødelæggelsesevne og uoverskuelige følgevirkninger. En total kernevåbenkrig vil afføde en katastrofe, der kunne true selve civilisationens fortsatte eksistens og måske endda livets opretholdelse.

Dette citat er hentet fra det sikkerheds- og nedrustningspolitiske udvalgs redegørelse om en kernevåbenfri zone i Norden, og det udtrykker en erkendelse, som jeg tror vi alle sammen kan tilslutte os.

Men synspunkterne deles, når talen er om, hvordan vi stopper marchen mod katastrofen.

Det radikale venstre har fra første færd tilskyndet til en aktiv dansk modstand mod opstilling af nye og stadig mere raffinerede atomvåben, globalt og inden for vort eget område i Vesteuropa. For hver dag der går, bliver en sådan aktiv indsats stadig mere nødvendig, det viser de nye signaler fra både Sovjet og USA, hvor nye planer er under udvikling. Det er dybt beklageligt, at hverken den forrige eller den nuværende regering har haft mod eller vilje til andet end kritikløst at følge præsident Reagan, hvis filosofi er, at

der først skal gennemføres en enorm oprustning, før nedrustningsaftaler kan indgås.

Den forrige og den nuværende regerings tilslutning til NATOs såkaldte dobbeltbeslutning fra december 1979 er derfor efter vores opfattelse en fejltagelse, som indebærer en dansk tilslutning til USAs udspil om den såkaldte nulløsning. Nulløsningsforslaget betyder som bekendt, at USA kræver samtlige Sovjets SS-20 samt alle øvrige sovjetiske raketter af ældre dato fjernet, mod at USA undlader at opstille 572 nye atomraketter i Vesteuropa.

Stadig flere amerikanske eksperter betegner dette forslag som utroværdigt og urealistisk, fordi USA tidligere har accepteret de ældre sovjetiske raketter for værende i balance med de tilsvarende amerikanske raketter i Vesteuropa, og fordi USA i sit nulløsningsforslag helt ser bort fra såvel engelske som franske atomvåben, uanset at især franske i stigende tal bliver udstationeret.

Danmark burde i det mindste i NATO arbejde for at gøre forhandlingsudspillet mere realistisk ved at kræve, at hverken vestlige fly eller skibe vil blive udstyret med nye krydsermissiler, således at der er skabt garanti for, at den dag, der eventuelt måtte blive indgået en aftale om ikke på vesteuropæisk jord at opstille nye raketter, er der også sikkerhed for, at de samme raketter ikke bliver installeret og monteret i fly og på skibe i umiddelbar nærhed af Vesteuropa, altså således at de kan nå de samme mål i Østeuropa som de vandbaserede raketter. Endvidere burde Danmark selvfølgelig påpege det helt urimelige i, at hverken Storbritanniens eller Frankrigs atomvåben er taget med i nulløsningsforslaget.

Den amerikanske forsker og tidligere deltager i SALT I-forhandlingerne, Garthoff, har for nylig i en høring i Repræsentanternes Hus påpeget, at planerne for atomvåbenudviklingen i Storbritannien og i Frankrig viser, at alene disse to lande er på vej til at bringe sig i besiddelse af et antal sprænghoveder, som er større end det antal, der befinder sig på sovjetiske SS-20, SS-4 og SS-5 raketter.

I den redegørelse, udenrigsministeren har givet i dag, er der ikke meget, der tænder et håb om, at Danmark selvstændigt og aktivt i fremtiden vil arbejde for at undgå en øget atomoprustning. Ved fornyet tilslutning til dobbeltbeslutningen og til det amerikanske

[Bilgrav-Nielsen]

forhandlingoplæg, det såkaldte nulløsningsforslag, påtager den nuværende regering sig ligesom den foregående et direkte og et indirekte medansvar for den fortsatte atomoprustning, som efter alt at dømme bliver resultatet.

De Forenede Nationers nedrustningsrapport fra 1980 gør op med den dødsensfarlige teori, at trussel om atomvåbenkrig sikrer freden. Tværtimod fastslår rapporten, at det øgede antal sprængladninger i verden øger krigstruslen. Det samme gør det faktum, at stadig flere lande besidder kernevåben eller besidder de nødvendige bestanddele og den nødvendige viden til at kunne fremstille kernevåben. FN-rapporten gør op, at USA har ca. 10.000 strategiske sprængladninger med i alt 6.000 megatons sprængkraft, og at Sovjet har ca. 6.500 sprænghoveder med i alt ca. 9.000 megatons sprængkraft. Dette svarer til, at der nu er ophobet mere end 3 t sprængstof til hvert eneste menneske på Jorden, og det var i 1980. Og så er Englands, Frankrigs, Kinas, Indiens og eventuelt andre landes kernevåben end ikke medregnet.

På denne baggrund og på baggrund af den hastighed og præcision, hvormed sprængladningerne kan føres frem, er det ganske enkelt en forbrydelse at fortsætte atomoprustningen.

Det er også på denne baggrund mildt sagt ude af proportion med atomoprustningens trussel mod civilisationen, at denne debats hovedspørgsmål synes at skulle blive, om Danmark skal betale til opstilling af nye atomraketter. Selvfølgelig skal Danmark ikke det, og det er udmærket at få det fastslået i dag, men det ville unægtelig være langt mere betydningsfuldt i dag at få slået fast, at Danmark vil arbejde for at ændre Reagans utroværdige forhandlingsudspil, at Danmark vil støtte realiseringen af det nu af FN vedtagne forslag om fastfrysning af atomvåbenlagrene som en begyndelse til nedrustningen, at Danmark vil arbejde for vedtagelse af en konvention mod brug og mod trussel om brug af a-våben, at Danmark vil arbejde for en atomfri zone i Norden, at Danmark vil modsætte sig a-våben på dansk område i freds-såvel som i krigstid, og at vi derfor heller ikke her i landet vil tillade øvelser i brug af a-våben. Men det er jo tydeligt fremgået af debatten her i dag, at hverken den nuværende regering eller socialdemokratiet er parat til en så klar og konsekvent dansk holdning

mod atomoprustningen, og det beklager vi. Jeg er imidlertid overbevist om, at den fortsatte oprustning vil mobilisere stadig større befolkningsgrupper til at sige fra, og i takt hermed vil også partiernes holdning ændres.

Arne Bjerregaard (KrF):

Forsvar eller ikke forsvar. Heri kan der jo lægges mange følelser. Raketter eller ikke raketter. Heri kan lægges endnu flere følelser, som der også bliver gjort. Jeg skal ingenting søge at nedgøre dem, der lader sig lede af følelserne, og endnu mindre ønsker jeg at udvise nogen despekt for dem, der efter en dybere overvejelse er kommet til den konklusion, at fred mellem landene bedst fremmes ved, at vi herhjemme går foran med afrustning for derved at vise det gode eksempel til efterfølgelse for andre. Mindre respekt må jeg sige at jeg har for dem, der kun vil afskaffe militæret for at åbne for import af socialistisk diktatur fra Øst. Meget kan man angribe Vestens lande for, for meget her er ikke, som vi kunne ønske det, men vi må nok notere, at det brede flertal i den danske befolkning trods klager og gråd over krisens følger foretrækker Vestens styreform fremfor østeuropæiske styreformer og i øvrigt fremfor næsten en hvilken som helst anden styreform i verden, fordi kun Vestens demokratier alene indeholder frihed for den enkelte, både menneskeligt og økonomisk.

Spørgsmålet om sikkerhedspolitik i dag og til andre tider er derfor ikke, hvad befolkningens ønskemål, de forskellige partiers ønskemål og da også kristeligt folkepartis ønskemål er, for det ligger næsten krystalklart, at befolkningen såvel som de forskellige partier, vel med enkelte undtagelser, ønsker frihed og demokrati bevaret, ønsker fred mellem nationerne og total afrustning. Nej, spørgsmålet er ikke dette. Spørgsmålet er, hvorledes man opnår det ønskelige, at friheden for den enkelte og for nationerne bevares. Det er det egentlige spørgsmål. Ingen ønsker vel krig med al dens gru og rædsler. Jeg tror ikke, at der er én eneste herinde eller i den danske befolkning, der ønsker det. Vel kan vi undgå krigens rædsler, hvis vi over for enhver angriber, også herhjemme, blot strækker arme-ne i vejret, men da mister vi også det, som var ønskemålet, nemlig frihed for nationen og for den enkelte. Vi kan jo også tro på, at

[Arne Bjerregaard]

vi med kyniske magter kan skabe fred i vor tid, blot med personlige underskrifter på et stykke papir, som en vis hr. Chamberlain i sin tid troede at man kunne.

Nu siges det ganske vist, at historien ikke gentager sig, og jeg skal da villigt indrømme, at historien næppe gentager sig helt, men alligevel er historien lærerig, og for mig at se er den russiske imperialistiske kynisme, der holder flere nationer i en slavetilstand, at sammenligne med eller i alt fald ikke ulig Tyskland i 1930'erne. Og jeg må spørge, og vi må spørge os selv: hvordan mon Europa havde set ud, hvis Tyskland havde stoppet ekspansionen i 1940? Da vi trods alt handler ud fra historiske forløb – det kan vi ikke frasige os – så må vi også stille os spørgsmålet, om den anden verdenskrig ville være kommet, hvis de overfaldne lande ikke havde indbudt til den ved at gøre sig så militært underlegne.

Selvfølgelig kan vi ikke få svar på disse spørgsmål, men vi er nødt til at stille dem for at give os selv en mulighed for at vælge den vej, der fører til det ønskelige, det, som jeg har nævnt: frihed for nationer og frihed for den enkelte. Jeg skal da villigt indrømme, at kristeligt folkeparti i almindelighed og jeg i særdeleshed gerne så alt militær afskaffet, om dette var muligt. Men jeg må også sige personligt, at jeg ønsker ikke nok en gang at se til, mens hele folkeslag næsten lægges øde. For vel ønsker vi ikke som mange andre at slå ihjel, men vi er nødt til at tage imod historiens dom, at dengang slog vi netop ihjel, fordi vi ikke turde gøre det, vi skulle gøre, i tide, fordi vi ikke havde mod til at tage tidens udfordring op.

Vi mener derfor i kristeligt folkeparti, at historien ikke viser os anden vej end at afskrække den kyniske magt med dens egne våben, for kun derved synes der mulighed for, at begge parter, de og vi, destruerer våbenene. Selvfølgelig så vi gerne i kristeligt folkeparti et Europa uden atomraketter, men den eneste mulighed for at få dem fjernet, der allerede er i Øst af nyeste karat, er øjensynlig først at sætte nogle op i Vest, eller i hvert fald at true hermed, selv om det er os så inderligt imod, ligesom det er så mange andre inderligt imod, men som jeg har prøvet at forklare i mit indlæg, kan et standpunkt, udsprunget under en øjeblikkelig fø-

lelsesmæssig synsvinkel, befordre det, man netop ville hindre.

At nogle øjensynlig ønsker at udnytte umiddelbar følelsesmæssig aversion i befolkningen i partiegoistisk øjemed, er beklageligt, for det kan være ødelæggende for saglig oplysning om forsvarrets egentlige mening herhjemme og i NATO, nemlig at forhindre, at det overhovedet kommer i funktion, og at fremme den nedrustning, som vi alle sammen ønsker.

Margrete Auken (SF):

Samtlige de partier, der i dag puster sig op af forargelse over, at også socialdemokratiet måske er blevet utilpas ved de nye raketter, er partier, der gør sig til af deres kristelighed. Der er salmesang og gudstjeneste ved diverse landsmøder, og gudelige ord om vor kristelige arv løber dem af munden i tide og utide, især i utide. Jeg har luret på, om vi også i dag skulle belemres med dem, den har jo været højt oppe med snak om brudte løfter, manglende troværdighed og ødelæggelse af 10.000 års enighed om forsvarspolitikken, som var det en lidt patetisk spejldertrop, der havde ballade med en patrulje før et terrænløb i Hareskoven. Men der har da været en grænse, vi har dog ikke hørt, at det også skulle være imod vor kristne tradition at sige nej til atomraketter. Selv om vi er sluppet for det helt kvalmende, skal de ikke slippe for at konfronteres med modsætningen mellem al deres kristelighed og deres oprørende ufølsomhed over for atomoprustningens vanvid.

Hvad forestiller disse partier sig er årsagen til, at kristne alle mulige steder i verden rejser sig og går sammen med fredsbevægelsen for at få atomvåbnene væk? Den store fredsbevægelse i Holland har fra starten været kirkelig og er det endnu. Den kristne fredsbevægelse i Vesttyskland er centralt placeret i fredsarbejdets organisering dér, ligesom det også er kristne unge, der i DDR tager kampen op mod atomvanviddet. I England har ærkebiskoppen lagt sig ud med Margaret Thatcher ved at tage afstand fra hendes regerings deltagelse i oprustningen. Den engelske synode har udtalt sig samlende og forpligtende mod atomvåbnene. 10 bisper på Sicilien har sagt klart fra over for raketopstillingen; de har gjort det på embeds vegne, men sammen med fredsbevægelsen. Den katolske bi-

[Margrete Auken]

speforsamling i USA har udtalt sig meget kraftigt mod den amerikanske oprustning. Kirkerne i USA er generelt i spidsen for fredsarbejdet, selv Billy Graham har åbent sagt nej til atomvåben.

I Sverige har ærkebispens indkaldt til fredsmøde i Uppsala næste år, og det bliver ikke atomoprustningens fred, der får støtte – vær vis på det. I Norge har over en tredjedel af præsterne og 5 bisper underskrevet en appel om stop for atomvåben, ligesom omtrent 350 præster i Danmark underskrev en tilsvarende appel, skønt indsamlingen foregik hastigt og dårligt organiseret. FDF og FPF, der aldrig før har vedtaget resolutioner, har nu gjort det. Det skete ved deres landsmøde for et par uger siden, og resolutionen handlede om nedrustningen og om forpligtelsen til at gå ind i arbejdet herfor. Lad mig til sidst nævne det klareste skridt, der er taget. Den reformerte kirke i Holland og Vesttyskland har gjort modstanden mod atomvåben til status confessionis, hvilket betyder, at man sætter sig uden for det kirkelige fællesskab, hvis man støtter atomoprustningen.

Hvorfor sker alt dette? Er det, fordi kirkerne og de kristne er blevet kommunistisk infiltreret, fra USAs katolske bisper til FDF, fra Billy Graham til de reformerte i Holland? Nej, selvfølgelig ikke. Det sker, fordi atomvåben er ukristelige; at producere dem, betale til dem, opstille dem, er synden, der ikke kan tilgives. Helligånden er den ånd, der skaber liv og holder i live. At ødelægge selve muligheden for liv – det er det, man kan med atomkrigen – er at begå synden mod Helligånden. Dette behøver man heldigvis ikke at være kristen for at kunne forstå, men for kristne er det ikke til at se bort fra.

Og kom så ikke og sig, at det er naiv idealisme ikke at ville udbygge sine atomlagre, når modparten gør det! Også her siger kristendommen nemlig det modsatte, nemlig at det er udtryk for guddommelig realisme og klarsyn at tage det første skridt til at bryde angstens og gengældelsens onde cirkel. Gengæld ondt med godt, siger Paulus i Romerbrevet, kap. 12, vers 20, »... thi når du gør det, sanker du gloende kul på hans hoved.« Vers 21: »Lad dig ikke overvinde af det onde, men overvind det onde med det gode!«

Jeg vil fremsætte 6 teser om kristendommen og atomtruslen: Den første: atombomber er imod Guds orden. Den anden: det er

ukristeligt at opretholde fred gennem overmagt. Den tredje: det er ukristeligt at opretholde fred gennem terrorbalance. Den fjerde: det er ukristeligt ikke at ville være den, der begynder nedrustningen. Den femte: det er ukristeligt ikke at ville lytte og vise den anden tillid. Den sjette: det er ukristeligt ikke at kunne se forskel på en atomkrig og et huspektakel eller for den sags skyld anden verdenskrig – sagt med hilsen til kristeligt folkeparti.

At forstå holdningen bag disse teser er heldigvis heller ikke forbeholdt kristne. Ethvert hjerteligt levende menneske ved det jo, men blandt dem må de kristne være. De gudelige oprustningstroende skylder os en forklaring på, hvordan de kan sige andet, end hvad jeg og tusindvis af andre kristne siger om den sag.

Lissy Holtegaard Christensen (SF):

Nu har dette folketing diskuteret atomraketter og -våben i et par timer, næsten som om det var skatteregler eller fiskeripolitik. Jeg savner i mange af indlæggene noget følelsespræget; det ville gøre diskussionen mere saglig og mere sober.

Det, vi diskuterer, er ansvar og medansvar for fredelige folkefærds mulige død, udslettelse. Det er utroværdigt, ikke over for NATO som organisation, men over for uskyldige mennesker såvel i Danmark som i den øvrige verden. Man vil bruge penge på flere og mere frygtindgydende atomraketter, som man vil bilde os ind er nødvendige for at bevare freden. Jo flere raketter, jo mere fred. Så gad jeg vide, hvor grusom en krig vi ville få, hvis vi slet ingen våben havde. Man vil bilde os ind, at vi ikke har råd til at give folk på laveste invalidepension en menneskeværdig tilværelse, bl.a. fordi pengene skal bruges til våben, der kan sprede død og ødelæggelse.

Danmark har tidligere haft chance for at tage afstand fra våbenkapløbet, men har forspildt den. Vi har som land medvirket til en overdimensioneret park af rædselsraketter som fallossymboler. Det danske folk bliver tvunget til at tage medansvar for, som Hannah Arendt skriver i sin bog om vold:

»... at krig er det grundlæggende sociale system, inden for hvilket andre sociale organisationer enten støder sammen eller sammensværges sig«.

[Lissy Holtegaard Christensen]

Vi er medansvarlige for, at børn vokser op med troen på, at de gerne må slå ihjel. Det er det ellefte bud.

I stedet kunne vi vælge. Vi kunne i dag vælge at vise, at vi kunne bruge kærlighed som politisk ideal. De største ydmygelser giver den vestlige verden de nationer, vi lader sulte, vi giver dem våben for brød. Måske nogle her kan fatte, hvor svært de sultende nationer og deres politikere har det, de, som søger fredelige løsninger.

Vesten er blevet et isoleret område i en svagere og svagere position. De amerikanske høge prøver at trække hele verden med ned i en afgrund, der kun er deres egen, samtidig med at de gør deres partnere i Europa til potentiel krigsskueplads. Det er nogle dejlige venner at have. Herskende mænd, også her i landet, siger, at vi sikrer freden. Atomraketter laves i vanvittige mængder og skal opstilles i truende positioner, og med foragt for Jordens ressourcer påstår de samtidig, at alt dette dyre isenkram aldrig skal bruges. Det er den symbolske potens, som skal skræmme andre herskende mænd. Der er fodslag mellem disse mænd i marchen mod død, hvilket fædreland de så end kommer fra.

Mange kvinder får deres kraft og stolthed gennem konkrete ting, nemlig de børn, de føder og sørger for, så samfundet kan fortsætte. På trods af FN-konventioner og smukke ord har man stort set udelukket kvinder fra beslutningerne om oprustning eller afrustning. Derfor er det ikke underligt, at kvinder er en drivkraft i fredsarbejdet. Som repræsentant for den halvdel af Jordens befolkning vil jeg opfordre til, at vi i dag klart siger til magtens mænd i Vest og Øst, at vi ikke vil have en skov af deres destruktive atomraketter plantet over hele Europa.

(Kort bemærkning).

Arne Bjerregaard (KrF):

Til fru Margrete Auken, der sagde, at våben og krig er ukristelige: deri er vi helt enige, det er også det, vi begge to ønsker at undgå, måske hver på sin måde, selv om forskellen mellem vores synspunkter desangående nok ikke er så udtalt, som fru Margrete Auken vil gøre det til.

Jeg synes, det er værd at påtale, at fru Margrete Auken sagde, at anden verdenskrig kun var husspektakler. Vi, der i alt fald –

selv om det var i barndommens tid – husker den, synes dog, at det var lidt mere end husspektakler. Vi, der husker den, og husker næsten udslettelse af et helt folk i koncentrationslejre, må stille os spørgsmålet: havde vi rene hænder? Var vi medansvarlige for, at de måtte lide sådan, fordi vi sagde, at vi ikke vil være med til at bekæmpe dem, som kynisk ønsker at udvide deres magt? Det er det spørgsmål, vi som kristne nødvendigvis må stille os. Vi ønsker ikke at slå ihjel, men vi ønsker at forhindre, at andre tillader sig at slå ihjel.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Jeg kan høre på hr. Arne Bjerregaard, at han ikke har fulgt debatten, som den er foregået. Jeg sagde ikke, at våben og krig er ukristelige, for det er en meget, meget vanskelig sag, og det er meget vanskeligt at diskutere det problem igennem. Jeg sagde, at atomoprustningen er det, fordi den ødelægger selve muligheden for liv. Kun når man er blevet så abstrakt oven i knoppen, som masser af kristne i dette land er blevet for at kunne slippe for at sætte tingene i sammenhæng, kan man sige det vås, som hr. Arne Bjerregaard sagde før. Jeg vil lige sige, at i sammenligning med en atomkrig bliver anden verdenskrigs rædsler næsten kun et husspektakel.

(Kort bemærkning).

Arne Bjerregaard (KrF):

Det, vi ønsker, såvel som fru Margrete Auken, er, at atomvåben overhovedet ikke bliver brugt. Man kan have forskellige meninger om, hvorledes vi undgår det, men det er det samme mål, vi har. Vi tror ikke på, at en kynisk magt vil undlade at benytte disse våben, hvis denne magt ser sin umiddelbare fordel derved. Desværre er mennesker her i verden sådan, og det må vi indrette os efter, selv om vi vover at kalde os kristne.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Jeg går ud fra, at hr. Arne Bjerregaard, når han siger »kynisk magt«, også mener NATO, eller gør han sig spøgelsesbillede af den ene part og ikke af den anden?

Pelle Voigt (SF):

Dem, der de sidste dage har fulgt debatten omkring dette raketspørgsmål og socialdemokratiets holdning til det, må det være vanskeligt at forklare den raketkolbøtte, socialdemokratiet har slået på de ganske få dage, hvor man fra at gå imod alle yderligere bevilninger til NATOs atomraketsprogram kom dertil, at man ville acceptere 26 mill. kr. Hvordan kan det være gået til? Det tror jeg kun man kan forstå, hvis man beskæftiger sig med det jerntæppe af hemmeligholdelse, NATO har udspremt over hele denne her sag.

På NATO-forsvarsministrenes møde i maj 1981 traf man den endelige beslutning om, at der fra medlemsstaternes side skulle bevilges penge til disse formål. Det ved vi ikke på grund af oplysninger givet i det danske folketing; det ved vi kun på grund af de aktstykker, som det norske forsvarsministerium har fremsendt til det norske storting, og på grund af de oplysninger, som den norske forsvarsminister har lagt frem i det norske storting. Vi ved, at tidligere forsvarsminister Poul Søgaard på dette NATO-forsvarsministermøde forlangte, at beslutningen skulle hemmeligholdes. Det ved vi ikke på grund af oplysninger, som er blevet forelagt dette folketing, men udelukkende, fordi norske aviser har bragt uddrag af referatet af forsvarsministermødet.

Og hemmeligholdelsen fortsætter helt frem til i dag. Så sent som i dag har jeg modtaget et svar fra den nuværende forsvarsminister, hr. Hans Engell, hvori han nægter det danske folketings forsvarsudvalg lejlighed til at gennemse referatet af det pågældende NATO-ministerrådsmøde, selv om den norske regering gentagne gange har gjort klart, at det ikke rummer militære hemmeligheder, og selv om den norske regering har kunnet vise dette referat til medlemmerne af det norske stortings forsvarsudvalg. Der er altså ganske særlige grunde til, at det danske folketings forsvarsudvalg ikke må få disse ting at se.

Den 18. september 1981 svarede daværende forsvarsminister Poul Søgaard forsvarsudvalget på et spørgsmål om, hvilke planlægningsprogrammer i NATO der ville komme til at koste penge, altså efter at beslutningen var truffet. Det lange, udførlige svar, som også vedrører spørgsmålet om NATOs infrastruktur, nævner ikke denne beslutning med

ét ord, og faktisk var første gang, man i det danske folketing hørte om, at denne beslutning var truffet, over et år efter, nemlig juni 1982, da daværende udenrigsminister Kjeld Olesen gik til bekendelse i et svar til et medlem af folketetinget, hr. Steen Folke.

I et svar til mig af 9. august i år meddelte forsvarsminister Poul Søgaard, at den endelige nationale afgørelse med hensyn til denne bevilling, som også ville omfatte det danske bidrag til disse installationer, ville ske i finansudvalget, og at forelæggelsen påregnedes at ske til efteråret. Jeg er overbevist om, at ingen af de centrale beslutningstagere i denne sag før på et meget sent tidspunkt har fået besked om, at denne beslutning egentlig allerede var truffet, og at de forsikringer, man har givet i finansudvalget om, at alle bevilninger særskilt ville blive forelagt, ikke ville blive overholdt.

Så sent som i dag har jeg i et svar fra forsvarsministeren fået bekræftet, at man end ikke i forsvarsministeriet har været fuldt klar over disse ting. Forsvarsministeren meddelte mig nemlig på mit spørgsmål om, hvornår forsvarsministeren fik kendskab til, at der var ydet penge, følgende:

»Først da sagen kom frem i Norge, har jeg gennem NATOs internationale stab indhentet oplysninger om størrelsen af allerede afholdte udgifter til pågældende anlægsarbejder, idet disse oplysninger ikke fremgår af det regnskabsmateriale, der er tilgængeligt i Danmark«.

Det er altså på dette grundlag for den beslutning, man påstår at der er truffet, socialdemokratiet føler sig moralsk forpligtet til på trods af grundloven at betale 26 mill. kr. til denne raketstationering. Derfor vil jeg godt stille socialdemokratiet følgende 2 spørgsmål: hvordan kan man på dette meget, meget spinkle grundlag virkelig føle sig bundet til at betale de 26 mill. kr.? Og mit andet spørgsmål er – jeg vil gerne sige, at dette er helt afgørende for SFs stillingtagen til dagsordenen: hvis socialdemokratiets dagsorden vedtages her i dag, kan vi så være sikre på, at forsvarsministeren til maj næste år, hvor det skal beslutes, om den til den tid siddende forsvarsminister igen skal have lov til at forprogrammere yderligere 49 mill. kr., ikke får lov til at forprogrammere resten af de 75 mill. kr.?

Anker Jørgensen (S):

Statsministeren har stillet 2 spørgsmål til socialdemokratiet og derunder også til mig. Det ene var, om vi ville stå ved de 26 mill. kr., som nu har været inddraget så stærkt i debatten. Vor ordfører, hr. Lasse Budtz, har svaret på det allerede i sin ordførertale, og derfor behøver jeg ikke at uddybe dette nærmere. Det andet er, om ikke det var bedre med 200 atomraketter end med 572 af samme slags. Også det har vor ordfører, hr. Lasse Budtz, bekræftet at han er enig med statsministeren i, og dermed har hr. Lasse Budtz altså gentaget, hvad han allerede har sagt, over for statsministeren, således at det står helt klart, at det er det, hr. Lasse Budtz tidligere har sagt, og som han også har sagt i dag.

Det, der er baggrunden for den debat, vi har i dag, er jo, at socialdemokratiet ønsker, at der tages konkrete skridt til at sikre afspænding. Det er hovedmålet med vor nedrustnings- og sikkerhedspolitik. Det er derfor, vi ønsker at få stoppet for fremtidige danske bevillinger til opstilling af mellemdistanceraketter. Vi har hidtil betalt til infrastrukturprogrammet. Det ønsker vi også at gøre fremover, men i den seneste tid er forberedelsesudgifterne til opstilling af mellemdistanceraketterne, altså atomvåben, gået ind med en større andel i infrastrukturprogrammet, og så bliver det for socialdemokratiet, med den holdning vi hele tiden har haft, et ganske alvorligt problem.

Vi har i sin tid givet tilslutning til, at der over en 5-årig periode skulle afsættes 923 mill. kr. til Danmarks andel af det samlede infrastrukturprogram, altså også det konventionelle. Under vores regering er der sket autorisation af 26 mill. kr. til visse anlægsarbejder. Regeringen gør gældende, at dette er socialdemokratiet bundet til, ja, man siger endog, at vi er juridisk forpligtet. Jeg vil slet ikke starte nogen diskussion om det. Jeg vil ikke engang sætte noget spørgsmålstejn ved det i den aktuelle situation, for i virkeligheden er dette slet ikke det afgørende for socialdemokratiet. Det afgørende for socialdemokratiet er, at det nu besluttes, at Danmark ikke må sige ja til yderligere såkaldte autorisationer til den del af infrastrukturprogrammet, der vedrører atomraketopbygningen. Det er derfor, vi siger, at fremtidige danske

bevillinger til opstilling af mellemdistanceraketter indtil videre stilles i bero.

Man kan måske stille det spørgsmål: hvad betyder »indtil videre stilles i bero«? Jeg må sige, at det betyder, at vi ikke på nuværende tidspunkt vil kunne udtale os om, hvorledes den internationale udvikling vil forme sig, og hvilke konsekvenser der eventuelt skal drages. Vi vil ikke gøre forsøg på at vurdere det nu. Der forhandles jo bl.a. i Genève. Det afgørende for socialdemokratiet er, at ingen regering, hverken den borgerlige under statsminister Poul Schlüters ledelse eller en kommende socialdemokratisk regering, vil kunne ændre denne beslutning. Selv om vores dagsorden har form af en henstilling, er det selvfølgelig en beslutning, hvis den bliver vedtaget. Ingen vil kunne ændre denne beslutning uden at få tilslutning til den i folketinget. Vort mål er, at disse raketter slet ikke opstilles, socialdemokratiet har såvel i regering som i opposition utallige gange givet udtryk for vor modstand mod hele udviklingen på atomvåbenområdet.

Vor ordfører, hr. Lasse Budtz, har peget på, hvorledes udviklingen i andre lande er foregået. Vi har hele tiden fastholdt, at der ikke kunne være tale om at etablere atomvåben på dansk jord. Vi har fastholdt, at Norden skal fortsætte med at være et atomfrit område, og at vi ville tilskynde til, at en større del af Europa på begge sider af den linje, der skiller os, blev atomvåbenfri zone. Det var, før Palmekommissionen fremsatte sit forslag. Derfor har vi naturligvis også bakket dette forslag op, hvilket jeg bl.a. på FN's nedrustningskonference i juli måned gav udtryk for. Senere gav den socialdemokratiske regering udtryk for igennem vor udenrigsminister, hr. Kjeld Olesen, at vi var indstillet på at støtte det svensk-mexikanske forslag i De Forenede Nationer om fastfrysning af alle våbenarsenaler.

Vi tager alt dette meget alvorligt, og derfor finder jeg det beklageligt, at statsministeren i et interview i Jyllands-Posten harceleret, talte om cirkus og udtrykte mangel på respekt for de beslutninger, der tages i De Forenede Nationer.

Der er derfor ikke tale om, at socialdemokratiet fører en helt anden og helt ny politik. Vi følger vor holdning op, sådan som den er kommet til udtryk ved mange forskellige lejligheder, og når vi siger stop til betalingerne

[Anker Jørgensen]

af den specielle del af NATO-infrastrukturprogrammet, siger, at det må stilles i bero indtil videre, så er det i virkeligheden en naturlig konsekvens af hele udviklingen. Vi føler os også overbevist om, at denne holdning vil få en stadig stærkere tilslutning, også hos nogle af de partier, som i dag er åh så skeptiske og kritiske over for vores holdning.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Når nu hr. Anker Jørgensen var så venlig at svare statsministeren, så havde jeg håbet, at hr. Anker Jørgensen også ville svare på det spørgsmål, hr. Pelle Voigt stillede, men det var måske ikke blevet direkte adresseret til socialdemokratiets formand. Det vil jeg godt gøre.

Baggrunden for spørgsmålet er, at vi nu har fået at vide, at socialdemokratiet, hvis denne dagsorden vedtages, så vil stemme for, når den kommer i finansudvalget, bevillingen på de 26 mill. kr. til raketopstillingen. Så er det altså de fremtidige danske bevillinger man henstiller stilles i bero. Men så er det, jeg godt vil have at vide helt konkret: i maj måned næste år skal der gives et tilsagn i NATOs planlægningsråd på nogle og fyrretyve millioner kroner, altså for at gå videre. Jeg kan garantere for, at der vil komme en debat i denne sal, inden forsvarsministeren rejser ned og skal afgive en melding. Har vi garanti for, at socialdemokratiet op til dette møde i maj vil stemme imod, at regeringen yder et nyt tilsagn og forpligter Danmark til yderligere beløb? Hvis ikke vi har en sådan garanti, betyder den socialdemokratiske dagsorden jo ikke andet, end at I giver grønt lys for de 26 mill. kr. nu, og så siger I: så må vi i øvrigt se, hvad der sker i fremtiden, og det er jo heller ikke noget værd.

Derfor er det meget vigtigt for os at vide, om vi kan være sikre på, at socialdemokratiet også vil modsætte sig, at det kommer til et nyt dansk tilsagn, og det er som sagt allerede til maj næste år, det bliver aktuelt.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Det var vist hr. Bilgrav-Nielsen, der under debatten meget klart og udmærket fik sagt, at målet er vi enige om, midlerne er vi ikke. Det er godt, at vi kan nære den respekt for hinanden under en sådan debat, at det kan

fastslås, at vi vil det samme, at vi vil undgå krig, at vi gerne ser nedrustning, men at vi har vidt forskellige opfattelser af, hvordan vi kan nå det mål.

Der er flere, der har henvist til den debat, der foregår f.eks. i den amerikanske kongres for øjeblikket om fastfrysning. Jeg vil nok mene, at man har misbrugt en del af det, der foregår i den amerikanske kongres, for af den resolution 521, som var så tæt på at samle flertal i kongressen for nylig, fremgik det meget klart, at både denne og en tidligere fastfrysningsresolution, som havde været behandlet i kongressen, kun indeholder en henstilling om at indlede forhandling med Sovjetunionen, bl.a. med henblik på at få fastfrysningssaftaler. Der er altså ikke tale om, at man ønsker en øjeblikkelig fastfrysning; der er kun tale om, at man ønsker en fastfrysning som et resultat af muligvis langvarige forhandlinger. I øvrigt har det været tydeligt, at initiativtagerne til disse fastfrysningsresolutioner, f. eks. senatorerne Kennedy og Hatfield, offentligt har støttet NATOs dobbeltbeslutning, som vi debatterer her i dag.

Hr. Lasse Budtz sagde på et tidspunkt i sin ordførertale, at den bitre kendsgerning er, at supermagterne under alle omstændigheder forbereder opstilling af mellemdistanceraketter uafhængigt af forhandlingerne i Genève. Jeg må spørge, hvor hr. Lasse Budtz har det fra. Det er tydeligt, at USA er lige så stærkt bundet af forhandlingsdelen i dobbeltbeslutningen, som alle andre NATO-lande er, så det er da muligt, at det kun er Sovjetunionen, hr. Lasse Budtz tænker på.

Hr. Lasse Budtz sagde også, at hvis andre NATO-lande skulle undre sig over en skærpet dansk holdning, så kunne man spørge: hvad så med Holland og Belgien, for de skulle jo for længst have afgivet svar om deres holdning til spørgsmålet om modtagelse af raketterne, sagde hr. Lasse Budtz. Det er en forkert argumentation, for både Holland og Belgien har hele tiden, helt tilbage til dobbeltbeslutningen i 1979, gjort det klart, at den beslutning, de skal tage på et tidspunkt, om, hvorvidt de vil modtage raketterne, kan de først tage, når de kender resultatet af Genèveforhandlingerne.

Så sagde hr. Lasse Budtz vedrørende de 75 mill. kr., som er det samlede danske bidrag til den del af infrastrukturprogrammet, som vedrører INF-projektet, at forsvarsministeren

[Udenrigsministeren]

i sin tid tilsluttede sig dette med forbehold af hjemlig bevillingsmæssig dækning, og derfor er Danmark ikke bundet. Åh ja, man kan diskutere, i hvor høj grad man er moralsk og politisk bundet. Når man ét sted går ind for noget, må man dog forventes at gå ind for det samme, når man kommer hjem og skal søge bevillingsmæssig dækning. Det kunne da interessere mig at vide, hvor den tidligere forsvarsminister har sagt det, om det muligvis er noget, der på et tidspunkt er blevet sagt til folketinget. Jeg er ikke bekendt med, at et sådant forbehold eksisterer.

Hr. Gert Petersen forsøgte tydeligvis at forvirre begreberne. Det gjorde hr. Gert Petersen ved at jonglere med tallene på grov demagogisk vis, herunder ved at sammenblande de forskellige våbentyper; så kan man få alle mulige tal ud af de forskellige balanceopstillinger. Lad os holde fast ved det, der er det væsentlige: i 1979 var Vesten bekymret for 200 russiske SS-20 raketter, og man traf derfor dobbeltbeslutningen. I dag er der opstillet 324 SS-20 raketter. Det er disse tal, der er de væsentlige, ikke alle de mærkelige sammenblandinger, hr. Gert Petersen diskede op med her.

Hr. Gert Petersen sagde, at denne diskussion i dag ikke drejer sig om udmeldelse af NATO. Ja men hvad er det så, vi debatterer i dag? Det er da rigtigt, at umiddelbart drejer diskussionen sig om Danmarks holdning til den modernisering af NATOs mellemstanceraketvåben i Europa, som alliancen enstemmigt traf beslutning om i december 1979, en beslutning, som blev truffet i den forhåbning og med det klare sigte, at våbenkontrollforhandlinger i mellemtiden skulle gøre det muligt, at opstillingen af disse 572 raketter aldrig bliver ført ud i livet. Men reelt drejer debatten her i dag sig imidlertid om et endnu større emne: skal vi fortsat kunne betegne medlemskabet af NATO-alliancen som en hovedhjørnesten i Danmarks udenrigspolitik? Det er det reelle spørgsmål, der diskuteres her i dag.

Danmark blev i sin tid medlem af NATO, fordi vi i alliancen så den eneste mulighed for et effektivt værn for vores sikkerhed. Jeg tænker hermed på vores sikkerhed i bred forstand, altså både udsigten til, at andre vil hjælpe med til at forsvare os, hvis vi skulle blive angrebet med militær magt, og den tryghed, som gør det muligt for os at afvise

trusler og pression, som bygger på militær overmagt.

De motiver, som bragte Danmark ind i NATO, har siden til stadighed været efterprøvet. Den mest omhyggelige revision fandt sted i slutningen af 1960'erne i forbindelse med den såkaldte Seidenfadenrapport om udløbet af den nordatlantiske traktats oprindelige 20-årige gyldighedsperiode. Seidenfadenudvalgets konklusion var, at der ikke var noget realistisk alternativ til Danmarks NATO-medlemskab. Dengang og indtil i dag har denne konklusion haft bred tilslutning fra et stort flertal her i folketinget, som også omfatter socialdemokratiet, selv i perioder, hvor der i øvrigt har været diskussion om andre elementer af vores udenrigspolitik.

Til opretholdelse af denne enighed har det utvivlsomt bidraget, at NATO ikke blot har været rammen om et militært samarbejde, men også har haft en betydningsfuld rolle som et politisk konsultationsforum, hvor vi har kunnet virke for afspænding imellem Øst og Vest netop i kraft af den sikkerhed, som det militære samarbejde giver os, altid med bevarelse af den solidaritet imellem de allierede, som er forudsætningen både for konsultationerne og for det militære samarbejde. Skiftende danske regeringer har til stadighed lagt vægt på den indflydelse, NATO-medlemskabet har givet os, til at virke for afspænding, våbenkontrol og nedrustning, og socialdemokratiske regeringer har gang på gang fra denne talerstol fremhævet, at netop samarbejdet med andre lande og især samarbejdet med andre demokratier giver Danmark en indflydelse ud over, hvad vores størrelse i sig selv kunne berettige til. Netop socialdemokratiet har med stor ansvarsfølelse virket for at bevare den danske offentligheds tilslutning til NATO-medlemskabet på disse præmisser.

Ved at vælge at gøre os gældende inden for vores egen kreds og inden døre, det vil sige i de fortrolige drøftelser i NATO, har vi kunnet påvirke vore partners politik igennem saglige argumenter og under udnyttelse af den respekt, der har omgivet Danmark. Det er næppe lejligheden her til at opregne mange konkrete eksempler, men det er dog nærliggende at gøre opmærksom på endnu en gang, at den vægt, som NATO lagde på forhandlingsdelen af dobbeltbeslutningen fra december 1979, netop var et resultat af den

[Udenrigsministeren]

indflydelse, Danmark kunne udøve i et samspil med andre allierede.

Det er denne traditionelle danske rolle og indflydelse, der står på spil i den debat, der føres i folketinget i dag. Spørgsmålet er: skal vi fortsat være en troværdig allieret med indflydelse og dermed sammenhængende ansvar, eller skal vi sætte indflydelsen på spil ved at afvise ansvaret? Den grad af medansvar, vi er villige til at påtage os, også for ubehagelige beslutninger, afgør den grad af lydhørhed, vi kan regne med at møde for vores synspunkter. Spørgsmålet er ikke, om vi skal vise mod til at standse rustningsvanviddet, nej, spørgsmålet er, om vi skal vedkende os et medansvar for de midler, som er nødvendige for at betrygge vores sikkerhed, eller om vi, mens vi søger at holde os selv uden for risikoen, skal regne med, at andre i egen interesse vil bistå os uanset vores eget bidrag.

Spørgsmålet er også, om vi ved at være med i et samarbejde skal påtage os et ansvar for vores sikkerhed, eller om vi ved at isolere os skal pådrage os et ansvar for, at de våbenkontrollforhandlinger, som vi alle sætter så store forhåbninger til, mislykkes, fordi modparten mener at have bedre kort at spille på end forhandlinger.

Til slut skal jeg sige, at jeg må forstå diskussionen her i dag på den måde, at socialdemokratiet er i tvivl om mange ting, men at man i socialdemokratiet ikke vil løbe fra den del af indgåede forpligtelser, som allerede er iværksat, altså de meget omtalte 26 mill. kr., at man i socialdemokratiet ikke vil udelukke, at man, når tiden er inde, afhængigt af den internationale udvikling, vil være rede til at deltage i det videre arbejde, og at man i øvrigt har lagt megen vægt på fra socialdemokratiets side at understrege sin støtte til Danmarks deltagelse i NATO-medlemskabet. Det havde naturligvis været bedre, hvis vi havde været fritaget for meget af den usikkerhed, der har været, men dagens debat har dog vist en betydelig klarere linje i socialdemokratiets politik, end man kunne have frygtet forud for debatten.

Steen Folke (VS):

Jeg kom med en generel kommentar til udenrigsministerens indlæg i første runde, som jeg ikke skal gentage. Jeg vil slå ned på et enkelt punkt i udenrigsministerens første

tale, fordi jeg mener, at det udmærket illustrerer hele den holdning, som regeringen og de borgerlige partier indtager i denne sag.

Udenrigsministeren gentager troskyldigt i sin tale det amerikanske standpunkt, at der under forhandlingerne med Sovjetunionen i Genève, jeg citerer:

»... ikke er noget grundlag for at forhandle tredjelandssystemer som UKs og Frankrigs, der i øvrigt ikke af disse betragtes som mellemdistancesystemer.«

Den sidste eftersætning kan man unægtelig trække lidt på smilebåndet ad i betragtning af de atomvåbens rækkevidde, som både England og Frankrig besidder.

Jeg synes, at det mest interessante er, at de borgerlige partier og regeringen uden videre følger det amerikanske standpunkt. Tænk nu, hvis situationen var den omvendte! Hvis det var Sovjetunionen, der under disse forhandlinger insisterede på, at man ikke skulle tage hensyn til langtrækkende atomraketter, som fandtes i, og som der blev rådet over af to andre Warszawapagtlande. Tænk, hvis situationen var den! Hvilket ramaskrig ville der ikke komme fra de borgerlige partier om den sovjetiske forhandlingsposition. Naturligvis kunne man ikke se bort fra, at der fandtes selvstændige atomvåben i andre Warszawapagtlande i forbindelse med sådan nogle forhandlinger.

Men nu er situationen den modsatte, og så insisterer man på det amerikanske standpunkt, at de franske og engelske atomvåben kan man slet ikke tage med ind i denne sammenhæng. USA insisterer på alene at se spørgsmålet om de sovjetiske SS-20 raketter i relation til planerne om NATOs 572 mellem-distanceraketter. Sovjetunionen skal ikke blot se bort fra Frankrigs og Englands selvstændige atomvåben, men også se bort fra de fremskudte amerikanske a-våben i Vesteuropa, de våben, der befinder sig på amerikanske fly udstationeret i Vesteuropa. Russerne skal se bort fra de u-både, der sejler rundt i europæiske farvande, bevæbnet med langtrækkende Poseidonraketter. Det er den borgerlige holdning til, hvad der er en rimelig forhandlingsposition. Den er identisk med det, der bliver sagt fra Det hvide Hus til enhver tid.

Jeg vender mig derefter til socialdemokratiet og til noget af det, både hr. Lasse Budtz og hr. Anker Jørgensen sagde, og også noget af det, de ikke sagde. Først om de famøse 26

[Steen Folke]

mill. kr., som socialdemokratiet ved denne lejlighed klart og tydeligt har sagt ja til at bevilge.

Jeg synes, det er lidt af en falliterklæring for partiets leder, hr. Anker Jørgensen. En meget stor del af landets befolkning har i TV den 26. november hørt og set hr. Anker Jørgensen fastslå, at socialdemokratiet ikke ville være med til at bevilge penge til disse atomraketter, set ham slå fast, at dette var et spørgsmål om politik, ikke et spørgsmål om jura. Siden har piben fået en anden lyd.

Jeg vil gerne spørge hr. Anker Jørgensen direkte: hvad er begrundelsen for den kolbøtte, han og hans parti har slået i denne sag? Det har forlydt i pressen, at den tidligere justitsminister Ole Espersen skulle have udarbejdet et juridisk responsum om problemstillingen. Har det noget på sig, og hvad står der dog for interessante ting i dette juridiske responsum? Kunne vi høre noget om det? Jeg er sikker på, at der ville være interesse for at få det ind i debatten. Eller er det ikke hr. Ole Espersen, der har udarbejdet et sådant juridisk responsum? Er det nogle af regeringens embedsmænd i justitsministeriet eller andetsteds, der har udarbejdet et sådant responsum, som har fået hr. Anker Jørgensen til at opgive det standpunkt, at dette drejer sig om politik, ikke om jura?

Hr. Anker Jørgensen har jo haft møder med statsministeren. Vi andre kan ikke vide, hvad der er foregået, og hvad det er for nogle overbevisende argumenter, statsministeren har haft, som måske har været med til at få hr. Anker Jørgensen til at skifte standpunkt. Det ville være interessant at høre lidt mere om, hvad der har bevæget hr. Anker Jørgensen og socialdemokratiet til at skifte standpunkt i sagen.

Hr. Lasse Budtz sagde, at der afgørende er stoppet for fremtidige bevillinger, og det gentog hr. Anker Jørgensen i og for sig. Vi er naturligvis enige i, at et stop for fremtidige bevillinger er meget afgørende. Til gengæld ville det unægtelig lune, hvis vi kunne få et klart tilsagn fra socialdemokratiet – det være sig fra hr. Lasse Budtz eller fra hr. Anker Jørgensen – om, at socialdemokratiet ikke vil være med til at bevilge en krone ud over de 26 mill. kr., der er tale om.

Jeg må indrømme, at det, hr. Anker Jørgensen sagde i sidste omgang her, lød ildevarslen. Sådant som jeg forstod det, gik det

ud på, at det ville socialdemokratiet overhovedet ikke give sig af med at love noget som helst om. Med andre ord: man kan risikere, hvis ikke jeg har forstået hr. Anker Jørgensen forkert, at socialdemokratiet, når der er gået nogle måneder, lad os sige, at vi er nået frem til maj måned eller deromkring, finder ud af, at nu er situationen igen en helt ny, og ganske vist ville socialdemokratiet ikke være med til at bevilge mere end 26 mill. kr. i december måned, men man vil godt være med til at bevilge 40 mill. kr. eller deromkring i næste omgang. Hvis det er det sørgelige resultat af den socialdemokratiske holdningsændring i denne sag, så er det unægtelig trist, at det i den grad er blevet en fuser, og at debatten i dag også må siges at være blevet det.

Statsministeren fortolkede de socialdemokratiske udtalelser sådan, at socialdemokratiet fortsat støtter NATOs dobbeltbeslutning. Det mener jeg hverken hr. Lasse Budtz eller hr. Anker Jørgensen har sagt direkte, men det kunne da være interessant at spørge: er hr. Lasse Budtz og hr. Anker Jørgensen enige i statsministerens fortolkning? Er det rigtigt, at socialdemokratiet fortsat støtter NATOs dobbeltbeslutning og dermed den afgørende del af denne beslutning, der går ud på at fremstille og opstille disse 572 nye atomraketter?

Hr. Arne Christiansen gav en anden interessant tolkning af det socialdemokratiske dagsordensforslag, hvor der jo står noget om, at man skal tage konkrete skridt i retning af nedrustning. Hr. Arne Christiansen mente, at det havde man jo netop gjort med NATOs dobbeltbeslutning, dette fremragende skridt på nedrustningsvej, med at opstille 572 nye atomraketter, og for så vidt syntes hr. Arne Christiansen, at det kunne man da godt leve med. Er socialdemokratiet enig i, at det er et skridt af den slags, man tænker på, når man snakker om konkrete skridt til nedrustning? Og hvis ikke, hvad er det så for skridt, socialdemokratiet tænker på, når de i deres dagsorden snakker om disse konkrete nedrustningsskridt?

Så vil jeg gerne spørge socialdemokratiet: hvordan vil socialdemokratiet stemme til den dagsorden, vi har foreslået, hvis ikke der bliver flertal for deres egen dagsorden? Det ville selvfølgelig være af en vis interesse at få det opklaret. Vi har foreslået en dagsorden, der bygger på udtalelser, hr. Anker Jørgensen

[Steen Folke]

sen er kommet med. Er det sådan, at vi kan regne med, at socialdemokratiet i det mindste vil stemme for den dagsorden, hvis ikke deres egen dagsorden får et flertal? Jeg mener, at det ville være overordentlig interessant at få afklaret det spørgsmål her, inden vi kommer for langt hen i debatten.

Jeg vil også gerne stille et spørgsmål til statsministeren om vores egen dagsorden: vil statsministeren udskrive valg, hvis vores dagsorden bliver vedtaget? Jeg synes, det ville være af en vis interesse at få belyst, hvad regeringens holdning er til den dagsorden, vi har stillet. Er den så fæl, at statsministeren vil udskrive valg på den, eller vil man også kunne leve med den, sådan som det nu tyder på at man indstiller sig på at leve med en socialdemokratisk dagsorden, der fortolkes sådan, som det nu sker? Sådan som jeg forstår de udtalelser, der er faldet, lægger socialdemokratiet og de borgerlige partier og regeringen desværre op til en ny forbrødring på NATO-politikkens grundlag, vel med nogle nuanceforskelle, men noget, der altså ikke rækker grundlæggende ved det, der har været den sørgelige danske sikkerhedspolitik gennem mange, mange år. Vi synes, det er trist, hvis debatten får det udfald.

Jeg vil gerne sige, at vores primære sigte med debatten ikke har været at forsøge at vælte den borgerlige regering – det ville da være yderst kærkomment, det skal jeg ikke lægge skjul på, hvis det oven i købet lykkedes os at få væltet den borgerlige regering ved den her lejlighed – men det har været at forsøge at gøre vores til at forhindre, at Danmark faktisk bevilger penge til disse atomraketter. Det har været det helt afgørende sigte med debatten, men hvis vores dagsorden blev vedtaget med socialdemokratiets stemmer – vi kan høre, hvordan de stiller sig til det – og hvis regeringen derefter valgte at udskrive valg, så synes vi, at det var et helt flot resultat af den her debat. Vi synes, at det var på tide at få et valg om et så afgørende spørgsmål som atomoprustningen. For en gangs skyld et valg, der ikke kun handlede om kroner og øre og procenter og økonomi, men et valg, der virkelig handlede om de vitale problemer, som er til debat her i dag. Et valg om den sag ville være yderst velkomment. Desværre, sådan som jeg tolker debatten, er der noget, der tyder på, at det får vi ikke.

(Kort bemærkning).

Arne Christiansen (V):

Jeg vægrer mig ved at tro, at hr. Steen Folke ikke kender anden del af dobbeltbeslutningen. Hvorfor fortier han den så?

Lasse Budtz (S):

Det nemmeste var næsten at bede medlemmerne om at læse dels dagsordensforslaget, dels det første indlæg, jeg havde her i debatten, men det kan nok efter spørgsmålmængden i anden omgang være gavnligt at fastslå nogle fundamentale ting for socialdemokratiet.

Den mest fundamentale ting for socialdemokratiet i denne sag er at få fastslået, at vi ikke vil være med til at bevilge fem flade ører mere end de 26 mill. kr., der har været så stærkt omtalt. Det er ikke alene et svar til statsministeren, men i høj grad også til hr. Pelle Voigt og hr. Gert Petersen.

Om de 40 mill. kr. i maj måned 1983 vil jeg gerne sige, at denne debat ikke ville have haft nogen som helst mening, hvis vi i maj 1983 ville være parate til at stemme for yderligere 40 mill. kr. Det er jo netop det, der står i vores dagsordensforslag, at vi ikke vil. Jeg tror, at det er vigtigt at få det sagt, fordi der måske har indsneget sig nogle misforståelser om socialdemokratiets absolut sikre holdning også på dette felt. Vi stopper altså ved de 26 mill. kr. og er ikke parate til at bevilge 40 mill. kr. i maj 1983, men vi siger også i dagsordensforslaget, at vi vil stille bevillingerne i bero indtil videre, og disse 2 ting hænger meget nøje sammen. Jeg troede egentlig ikke, at det var nødvendigt at sige det, men nu er det altså gentaget. Derved er der ikke den elasticitet i vores holdning, som hr. Arne Christiansen efterlyste. Hr. Arne Christiansen efterlyste også en uddybning af ordene »indtil videre«. Det mener jeg at socialdemokratiets gruppeformand, hr. Anker Jørgensen, ganske klart nu har redegjort for.

Jeg vil også gerne sige, at vi har den holdning, at når spørgsmålet skal tages op på et eller andet tidspunkt, formentlig af en borgerlig regering, så ønsker vi, at dette sker i folketinget og ikke i finansudvalget. Og bliver det en socialdemokratisk regering, som på en eller anden foranledning må tage det op, så mener vi, at vores dagsordensforslag klart indebærer, at debatten må finde sted i

[Lasse Budtz]

folketinget, beslutningen må tages i folketinget.

Til hr. Gert Petersen vil jeg sige, at nulløsningen var jo et udgangspunkt for forhandlingerne. Man starter altid med et forslag. Der er ingen tvivl om, at nulløsningen i sig selv ville være vidunderlig, hvis det kunne gennemføres, at der ikke blev opstillet nogle vestlige raketter og de sovjetiske blev pillet ned, men der er desværre ingen grund til at tro, at dette kan gennemføres. Vi bliver nødt til at være så realistiske, at vi ser på de problemer, der kan opstå undervejs, og det er netop for at demonstrere, at Danmark ikke vil være med til en fuldstændig ukontrollabel udvikling, at socialdemokratiet har stillet dette dagsordensforslag.

Vi er med andre ord absolut tilhængere af forhandlingerne, som skulle medføre, at disse raketter overhovedet ikke opstilles, og vi er så stærkt tilhængere af dem, at vi gerne ser dem forlænget, hvis dette skulle være nødvendigt.

Jeg vil godt kunne vedkende mig hr. Gert Petersens udtalelser om stormagternes i længden selvmorderiske politik. Vi mener, at kernen våbenkapløbet har fået en karakter, som vi under ingen omstændigheder kan acceptere.

Hr. Arentoft stillede mig nogle spørgsmål. Disse spørgsmål har jeg i virkeligheden allerede besvaret i mit første indlæg; der er ingen grund til at gå i detaljer i denne forbindelse.

Udenrigsministeren stillede mig tre spørgsmål. Nummer ét: hvorfra ved jeg, at der foregår en udvikling ved siden af Genèveforhandlingerne i retning af opstilling f. eks. fra vestlig side af mellemdistanceraketter? Jeg må sige, jeg er lidt forbløffet over udenrigsministerens spørgsmål, idet jeg ved, at udenrigsministeren har en række særdeles velinformerede rådgivere. Det er endda offentliggjort af den amerikanske regering, at den er i gang med at gennemføre planer om fremstilling og senere placering af tusinder af mellemdistanceraketter, dels på skibe, dels på fly, nogle af dem i Nordsøen, nogle af dem i Middelhavet, nogle af dem i flyvemaskiner, som vel kunne flyve ind over Europa når som helst. Hvis man endelig vil gå i dybden – men det er der jo ikke tid til nu – kan man sige, at debatten om de 572 atomraketter i virkeligheden er absurd ud fra kendskabet til de amerikanske planer ud over de 572. På

samme måde har Sovjet, bl. a. ved dets forsvarsminister Ustinov, bebudet en opbygning.

Holland og Belgien lovede at give svar et halvt år efter, at dobbeltbeslutningen blev vedtaget i 1979, men har ikke givet det endnu. Endelig blot den ene oplysning, at forsvarsministrene tager altid forbehold, når de vedtager omfanget af infrastrukturprogrammerne i NATO. Det gælder formentlig også borgerlige forsvarsministre.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Også jeg stillede et enkelt spørgsmål til socialdemokratiet, som der imidlertid ikke kom svar på. Jeg spurgte i al enkelhed, om socialdemokratiet vil stemme for det dagsordensforslag, vi har fremsat, hvis ikke socialdemokratiets eget dagsordensforslag bliver vedtaget. Det ville være rart at få et svar på det.

Nu siger hr. Lasse Budtz, at socialdemokratiet ikke vil være med til at bevilge 40 mill. kr. til atomraketterne i maj 1983. Var det ikke rigtigt forstået, hr. Lasse Budtz? Det lyder trods alt af noget. Jeg giver hr. Lasse Budtz helt ret. Hvis ikke der i det mindste er så meget hold i den socialdemokratiske position, så er den dagsorden, socialdemokratiet har fremsat, helt og totalt til grin. Så er den et rent slag i luften. Derfor synes jeg, det er vigtigt at få afklaret, om det er rigtigt forstået, at der heri ligger en garanti fra socialdemokratiets side. Man bevilger ikke, man er ikke med til at bevilge de 40 mill. kr., som skal bevilges i maj måned eller deromkring i 1983.

Det harmonerer ikke helt med, hvad hr. Anker Jørgensen sagde, så vidt jeg forstod det, for hr. Anker Jørgensen sagde noget om, at man ikke på nuværende tidspunkt ville udtale sig om tendenserne for den internationale udvikling, og hvilke konsekvenser der bør drages. Det er ikke helt ordret, men det var i hvert fald indholdet i det, hr. Anker Jørgensen sagde. Det lød, som om man altså ikke ville sige noget om, hvordan man vil stille sig f. eks. i maj måned 1983. Men kan man forstå det på den måde, at det ikke bare er på nuværende tidspunkt, at socialdemokratiet ikke vil bevilge penge til raketterne i maj 1983?

[Steen Folke]

Det, vi har brug for, er en erklæring om, at også i maj 1983 vil socialdemokratiet ikke bevilge penge til disse forbandede raketter. Kan vi få et helt klart tilsagn om det?

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Den socialdemokratiske ordfører svarede kun på det ene af de to spørgsmål, jeg stillede. Derfor vil jeg godt gentage det første spørgsmål, jeg stillede, nemlig: hvad er det egentlig for et grundlag, socialdemokratiet har besluttet sig til at yde 26 mill. kr. på? Nu forstår jeg på den socialdemokratiske ordfører, at man i socialdemokratiet mener, at Danmark skulle være specielt forpligtet over for de 26 mill. kr., men vi har netop for et øjeblik siden her hørt udenrigsministeren afkræfte, at der er en sådan forskel. Udenrigsministeren sagde jo, at der ikke i det materiale, som foreligger for udenrigsministeren, var noget, der tydede på, at der var en forskel på de 26 mill. kr. og resten af beløbet. Derfor må man da spørge, hvad det er for nogle oplysninger, hr. Lasse Budtz henholder sig til, når han mener, at der er en sådan forskel.

I går skrev jeg et brev, hvor jeg bad statsministeren om at offentliggøre det notat, som regeringen øjensynlig har udarbejdet om dette spørgsmål, og som jeg går ud fra at udenrigsministeren udtaler sig på baggrund af her. Det var dog rart klart at få at vide, om det er rigtigt, når socialdemokratiet henholder sig til, at der er en sådan juridisk forskel på de første 26 mill. kr. og resten af de 75 mill. kr., eller om der, som udenrigsministeren var inde på det, ikke er nogen forskel, og at det derfor er helt overflødigt for socialdemokratiet at støtte de 26 mill. kr.

Gert Petersen (SF):

Udenrigsministeren var utilfreds med mine mærkelige tal. Det har jeg også været ude for før. Jeg husker for 3-4 år siden, da vi startede debatterne her i folketinget, da de rigtig kom i gang igen, at en af de nuværende ministre, som dengang var ordfører, sagde, at det var beklageligt, at jeg bragte så mange tal frem, for det forvirrede bare debatten.

Jeg forstår godt, at udenrigsministeren er utilfreds, når han i sit oplæg kan sige, at Vesten var tilbageholdende med oprustning, og

på den baggrund er den sovjetiske oprustning i 1970'erne særlig alvorlig, når sandheden er, at USA rent faktisk firdoblede sit strategiske atomvåbenarsenal fra 1970 til 1980. Det var simpelt hen en uholdbar påstand, udenrigsministeren her kom med, men den er almindelig, man hører den ofte, og man skal faktisk kunne tallene for at kunne imødegå den, for ikke at falde omkuld for den.

Jeg fremførte altså, at antallet af atomsprænglegemer på de SS-20 raketter, der kan ramme i Europa, samlet er mindre end antallet af atomsprænglegemer på de SS-4 og SS-20, som var opstillet i 1960'erne. Hvis udenrigsministeren havde gjort sig umage med at studere sin egen tale, ville han have vidst, at jeg har ret. Antallet af SS-20 raketter, der kan nå Europa, er 220 – læser man i udenrigsministerens tale – og det giver 660 atomsprænglegemer. I 1960'erne var der i almindelighed – efter de oplysninger, som forelå fra instituttet i London, International Strategic Studies – ca. 700 atomsprænglegemer, som oven i købet hver for sig var på 1 megaton. Altså 700 megaton var man parat til at smide i hovedet på os. På det tidspunkt var der ikke tale om, at det her i Vesteuropa var nødvendigt, at vi skulle have en masse landbase-rede mellemstanceraketter af afskrække med. Nu har man altså 620 atomsprænglegemer på de nye raketter, og de er af betydelig mindre sprængkraft end de megaton, som man tidligere havde.

Jeg tror altså, at selv om hele balancediskussionen og taldiskussionen kan virke absurd – ikke bare kan den virke absurd, den er absurd og udspringer af nogle totalt vanvittige tankegange – så er man nødt til at sætte sig ind i den, fordi disse tankegange rent faktisk spiller en rolle for beslutningstagerne og ikke mindst for den propaganda, som man omgiver beslutningerne med.

Udenrigsministeren sagde også, at det her drejede sig om noget helt fundamentalt for vores forhold til NATO – i den forstand, at det skulle dreje sig om noget med udmeldelse af NATO. Det har vi ikke talt for i denne sammenhæng. Det drejer sig faktisk om, hvorvidt Danmark vil føre en selvstændig politik inden for NATO, eller om Danmark bare vil gøre, som storebror siger til os.

Jeg vil godt have lov til endnu en gang at henvise til Grækenland. Den græske regering

[Gert Petersen]

har gang på gang taget afstand fra NATOs dobbeltbeslutning. Jeg vil gerne høre: vil udenrigsministeren dementere det heroppefra, eller er det rigtigt, hvad jeg siger? Beslutningen blev taget enstemmigt i december 1979, det er rigtigt, men efter regeringsskiftet i Grækenland har der været to NATO-communiqueer, hvor den græske regering har taget afstand fra dobbeltbeslutningen, helt klart og tydeligt i communiquet i maj 1982. I øvrigt har Papandreou også udtrykt det mundtligt. Jeg har citaterne med og kan læse dem op for udenrigsministeren, hvis det skulle være nødvendigt, hvis udenrigsministeren ikke ved det. Her er altså tale om et NATO-land, en NATO-regering, som siger: det dér vil vi ikke være med til.

Det kunne være rart, om Danmark havde anlagt den samme holdning, og jeg havde håbet, at vi i dag kunne have samlet et flertal for det. Jeg synes nok, at det hele svømmer noget, men jeg er overbevist om, at vi ikke er færdige med den diskussion, og jeg er overbevist om, at Danmark vil ende på den græske position. Ikke bare Danmark, men også en række andre lande i Vesteuropa, sådan at den raketudstationering aldrig bliver til noget.

Papandreou har i øvrigt sagt det meget klogt, nemlig at vi skal ikke true med opstilling af raketterne, men vi skal ved forhandlingsbordet arbejde for at få fjernet SS-20'erne. Det er jeg 100 pct. enig i. Vi skal arbejde for at få fjernet SS-20'erne, men midler hertil er ikke en øget oprustning i Vest eller trussel om øget oprustning i Vest.

Til sidst: jeg er altså også lidt spændt på at få afklaret de uklarheder omkring fortolkningen af socialdemokratiets her foreslåede dagsorden – de uklarheder, som hr. Steen Folke belyste og også gerne ville have afklaret.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg har lidt svært ved at forstå den manglende klarhed. Jeg vil i al venlighed sige, at det kan da godt være, det ikke er min skyld, at der er uklarhed. »Indtil videre«, står der i vores dagsordensforslag. »Indtil videre« må også omfatte maj. Vi er derfor imod at bevillige 40 mill. kr. i maj til mellemdistanceraketterne.

Det var faktisk nøjagtig det samme jeg sagde for ikke så forfærdelig længe siden.

Om de 26 mill. kr., som hr. Pelle Voigt spørger om, vil jeg gerne sige, at vi har erkendt, at de var det, der så interessant hedder »autoriserede«, og det synes vi vi føler os bundet af. Derfor er vi parate til at lade dem passere, men det er altså også de sidste penge, vi indtil videre vil lade passere. Vi føler ikke umiddelbart, at vi er juridisk bundet til det, men vi synes måske nok, vi er moralsk bundet til det.

De 26 mill. kr. – selv om 26 mill. kr. er mange penge, det erkender jeg, er det jo ikke så forfærdelig meget i den store sammenhæng – er ikke det vigtigste. Det vigtigste er, at vi ved vedtagelsen af socialdemokratiets dagsordensforslag får sat en stopper for denne udvikling. Det er det afgørende.

Arentoft (FP):

Jeg har et par bemærkninger. Først til hr. Pelle Voigt, der talte om hemmelighedskræmmeriet fra NATOs side. Jeg vil nok sige, at det er en lidt dristig påstand. Jeg tror nok, der er betydelig mere åbenhed på NATOs side, end der er på Warszawapagtsiden. Alene det, at vi her kan stå og debattere så åbent, som vi kan i dag – oven i købet hvor ordførerne har haft adgang til masser af papirer og dokumenter osv. – viser, hvor stor åbenheden er i NATO. Jeg tror ikke, noget tilsvarende kunne finde sted i Warszawapagten.

Hr. Anker Jørgensen og hr. Lasse Budtz siger, at socialdemokratiet ønsker konkrete skridt. Derfor stopper man for fremtidige raketopstillinger. Samtidig bliver der sagt, at man fortsat vil betale til infrastrukturprogrammet, men raketterne er en stadig større og større del. Ja, ja, infrastrukturprogrammet er på 923 mill. kr., og raketterne er deraf de 75 mill. kr. Jeg ved ikke, om man kan tale om en større og større del. Men Danmark vil ikke mere sige ja til bevillinger til raketter, siger hr. Anker Jørgensen. Samtidig siger han, at han vil stille dem i bero. Han bliver spurgt om, hvad der ligger i ordene »stilles i bero«, og vi får det svar, at det kan man ikke svare på på nuværende tidspunkt, man kan ikke udtale sig om, hvordan fremtiden vil forme sig. Ja men så må jeg have lov at stille et direkte spørgsmål til hr. Anker Jørgensen.

[Arentoft]

gensen. Er det da ikke halvhjertet, at man kan gå med til bevillinger fra den tid, hvor man selv var i regering, men pludselig vil man ikke gå videre, fordi man er kommet i opposition? Hvorfor kom man ikke frem med alt dette her, mens man var i regering? Dengang var man tavs. Det synes jeg nok er et åbent spørgsmål.

Hr. Lasse Budtz taler lige så meget i tåger om dette med at stille i bero ved blot at hen-vise til, hvad den tidligere statsminister har sagt. Jeg kan derfor ikke nære mig for at spørge, om socialdemokratiet – eller den del, som jeg efterhånden betragter som forsvarsnihilister – er ved at udvikle sig til et nyt radikalt venstre, for de svar, vi får, er hver eneste gang et dundrende måske. Eller også får vi slet intet svar, ved at man, som hr. Lasse Budtz gjorde før, siger: ja men jeg har faktisk allerede svaret i det, jeg sagde tidligere.

Jeg fik ikke noget svar fra hr. Lasse Budtz på det spørgsmål, jeg stillede direkte: er det ikke en svækkelse af NATOs forhandlingsposition ved at bryde alliansens sammenhold? Eller for at spørge på en anden måde: har professor Jensen ret i det, jeg citerede fra Jyllands-Posten den 1. december i år, og som jeg citerede her i dag, at socialdemokraterne er ved at blive møre over for sovjetisk pression? Det svar vil jeg gerne have fra hr. Lasse Budtz.

Jeg vil blot sige til sidst, at jeg er enig med udenrigsministeren, der siger, at hovedspørgsmålet er, om Danmark skal ændre sin NATO-politik og dermed sin udenrigspolitik. Det klare spørgsmål stillede udenrigsministeren. Jeg vil bare på fremskridtspartiets vegne sige, at det er et klart nej fra vores side.

Udenrigsministeren sagde også, at det er ikke et spørgsmål om, at vi skal standse rustningskapløbet. Det er nemlig rigtigt, for det kan vi ikke. Selv om socialdemokraterne stamper nok så meget i jorden og brøler som vilde tyre, så kan vi ikke standse det.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Det er ikke første gang, vi hører påstanden om, at Danmark svækker Vestens forhandlingsmuligheder ved ikke at ville betale til raketterne. Svaret er ganske enkelt, at Danmark ved vedtagelsen af en dagsorden som den, vi har foreslået, gør opmærksom på

den voksende usikkerhed ved og fordømmelse af kernevåbenkapløbet, og derved har vi måske en chance til at inspirere USA til at vise den bevægelighed, der eventuelt kan sætte skub i forhandlingerne. Ved ingenting at gøre accepterer man også, at der ingenting sker, og kommer der intet ud af forhandlingerne, vil kaprustningen fortsætte ufortøvet med den indbyggede automatik, vi alle kender. Det vil socialdemokratiet ikke længere være med til.

Jeg vil godt sige til hr. Finn Jørgensen, som jeg tidligere hørte sige et eller andet om, at man ved disse tanker forsøgte at splitte Europa og Amerika, at det mener socialdemokratiet faktisk ikke. Vi vil meget, meget nødig splitte de europæiske allierede fra den amerikanske allierede. Tværtimod vil vi gerne fremme samarbejdet, som bestemt ikke har det for godt for øjeblikket. Kort sagt, vi vil hellere have, at Vesten samarbejder, men det er en tovejstrafik, det er afgjort en tovejstrafik, og det kan ikke nytte noget, at man nægter de europæiske lande at have én opfattelse, fordi Amerika har haft en anden.

(Kort bemærkning).

Finn Jørgensen (KF):

Hvad jeg gav udtryk for – og hvad jeg fortsat mener – var, at de fredsbevægelser og andre, der ligesom skyder USA i skoene, at opstillingen af raketterne i Europa finder sted for at henlægge en atomkrig til Europa og dermed skåne eget land i USA, de kræfter forsøger at skyde en kile ind mellem sammenholdet mellem USA og Vesteuropa. Den påstand vil jeg fastholde, for det er hensigten. Der er en lang række fredsbevægelser og politiske partier, der bevidst forfølger det mål og derfor bruger det argument.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Hr. Lasse Budtz siger, at man dermed kan gøre opmærksom på usikkerheden og sætte skub i forhandlingerne. Jeg ved, at hr. Lasse Budtz både køber og læser mange bøger, og jeg ved også, at han læser mange bøger om Sovjetunionen. Derfor er jeg højlig forbavset over den naivitet, hr. Lasse Budtz her står og demonstrerer. Jeg troede, at hr. Lasse Budtz' viden om russere og Sovjetunionen

[Arentoft]

var betydelig større, end at han kan tro på noget af det dér. At man skulle kunne ændre noget på, hvad Sovjet vil gøre, fordi vores socialdemokrati pludselig laver sådan et par krumspring og vender på en tallerken, det kan jeg ikke se der kan være noget hold i.

Her er man ved at sætte en kile ind imellem NATO-landene, som det er blevet sagt før i dag, og selv om det er en lille bitte, bitte kile, socialdemokraterne sætter ind, så skal der ikke meget til at starte. Når en kile først går ind i et stykke træ, kan det nemt flække. Det er måske det, socialdemokraterne er ude på, at flække NATO.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Der er et par flyvske bemærkninger fra debatten, som lige skal fanges ind – om ikke af hensyn til andet så til historieskrivningen. Hr. Lasse Budtz siger her, at USA er i færd med at producere krydsermissiler i tusindvis til supplering af INF-missilerne. Det er en påstand, som er blevet afvist af amerikanske regeringstalsmænd, så jeg ved ikke, hvor hr. Lasse Budtz har sine oplysninger fra.

Med hensyn til den klare besked fra Belgien og Holland er det korrekt, at Belgien i første omgang sagde, at man kunne give besked efter 6 måneder. Man meddelte dog senere, at den tidsfrist var for kort. Holland har aldrig sat nogen tidsfrist for, hvornår man ville give besked. Begge lande er derfor i den situation, at de først giver besked om eventuel modtagelse af missilerne, når de kender resultatet af forhandlingerne i Genève.

Hr. Gert Petersen sagde en hel masse ting om sine tal igen, men det var ikke nogen hæderlig argumentation, for det, jeg sagde i min indledning, og som hr. Gert Petersen så broderede videre på med alle sine mærkelige talsammenstillinger, var, at de vestlige lande i 1970'erne havde udvist en betydelig tilbageholdenhed med hensyn til indførelse af nye våbensystemer – med hensyn til indførelse af nye våbensystemer. Det var i denne tid, Sovjetunionen spillede ud med sin indførelse af SS-20'erne, som dels var en modernisering af våbensystemer, dels rummede en ganske kraftig oprustning.

Hr. Gert Petersen bringer Grækenland ind i billedet. Jeg er fuldt opmærksom på de udtalelser, der er kommet fra den græske rege-

ring. Hr. Gert Petersen er måske mindre opmærksom på, at Grækenland allerede har betalt sin andel af infrastrukturprogrammet til INF-missilerne for indeværende år og forventes også at betale for næste år. De har altså betalt den såkaldte 33. slice og forventes at betale den 34. Det er i det hele taget ganske interessant at notere i relation til Grækenlands forhold til NATO, at også i den periode, hvor Grækenland havde meldt sig ud af det integrerede militære samarbejde i NATO, fortsatte grækerne ikke desto mindre med at betale regningerne. Det er altså god tone i NATO, at selv om man får tvivl om dette og hint, så betaler man de regninger, som man har lovet at betale.

Lad mig endelig sige, at jeg deler fuldstændig hr. Gert Petersens ønske om, at de 572 missiler aldrig bliver opstillet – men så sandelig under forudsætning af, at forhandlingerne i Genève fører til et positivt resultat.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg bemærkede, at udenrigsministeren ikke gik ind på den uomtvistelige kendsgerning, at Grækenland, siden det fik en ny regering for et år siden, gang på gang har meddelt, at det ikke er enig i NATOs dobbeltbeslutning. Det kunne udenrigsministeren ikke dementere. Jeg kan ikke kontrollere de oplysninger, som udenrigsministeren kom med, men det lyder da meget tænkeligt, at det tager nogen tid, inden konsekvenserne af den nye græske regerings holdning slår helt igennem.

Det andet, som jeg er kommet op for at sige, er, at nu må det være vankundighed, der gør sig gældende. Hvis indførelsen af MIRV'ing – evnen til at udstyre raketter med flere individuelt styrbare sprænghoveder – ikke er indførelse af et nyt våbensystem, så ved jeg ikke, hvad indførelse af et nyt våbensystem er. Den første MIRV'ing overhovedet i verdenshistorien fandt sted – jeg tror, det var i marts 1971 – om bord på en amerikansk raketubåd. Det var det, som russerne 5–6 år senere efterlignede med SS-20 og en række andre raketter, hvor man indførte tilsvarende MIRV'ing. Men de skulle først have lært sig det. Derfor er det helt indlysende, at udenrigsministeren ikke har ret. Netop med hensyn til indførelse af nye våbensyste-

[Gert Petersen]

mer tog USA et fantastisk afgørende og skæbnsvangert initiativ, ensidigt, i 1971.

Formanden:

Efter anmodning skal jeg her afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 17.30.

Mødet udsat kl. 16.28

Mødet genoptaget kl. 17.30

Forhandlingen genoptoges.

Statsministeren (Poul Schlüter):

Da denne debat begyndte tidligt på eftermiddagen, måtte man spørge sig selv: gad vidst, hvad det dog skal ende med. Hvordan skal den sag finde en fornuftsbetonet, anstændig afslutning? Det spørgsmål kan man godt gentage netop nu.

Når jeg analyserer de udtalelser, som er fremsat af partigruppernes ordførere, når jeg til det resultat, at vi nu vel må regne med, at den dagsorden, som er fremsat af socialdemokratiet, kan SF og VS ikke stemme for. Det er heller ikke så mærkeligt. Det ligger i, at dagsordenen klart bekræfter Danmarks medlemskab af NATO, hvad jeg takker for – det kunne også lige passe andet, men jeg takker for det – samt at det er klart sagt både af den officielle socialdemokratiske ordfører, hr. Lasse Budtz, og den uofficielle, hr. Anker Jørgensen, at socialdemokratiets dagsorden skal forstås således, at hvis den vedtages, er regeringen bemyndiget til at betale i tidens løb op til 26 mill. kr. til NATOs infrastrukturprogram på det område, dette gælder. Det kan vi gøre. Det betyder meget for os.

Men se, vi kunne jo desuagtet stemme imod socialdemokratiets dagsorden. Den mulighed er åben for os. Hvad ville der så ske? Så ville den være forkastet. Det står i regeringspartiernes magt at få den socialdemokratiske dagsorden forkastet.

Går vi videre i programmet, hvad bliver så det næste? Så bliver det næste, at så kommer den dagsorden, som er stillet af VS og SF, til afstemning. Så kan man spørge: men så kan vi da vel regne med, at socialdemokratiet stemmer imod den? Nej, det har jeg forstået, at det skal vi ikke regne med. Jeg har forstå-

et, vi skal regne med, at så stemmer socialdemokratiet for den. Det rejser et dybt alvorligt spørgsmål om ansvarsfølelse hos os fire partier i regeringen. Ønsker vi, at det skal være slutresultatet i dag?

Nu har socialdemokratiet og vore partier i årtier – over 30 år for de flestes vedkommende – gjort os store anstrengelser for at være enige om de grundlæggende beslutninger i Danmarks udenrigspolitik og forsvarspolitik, men vi må altså se i øjnene, at hvis vi gør det, vi godt kan – og jeg vil gerne have, at alle forstår det – at vi stemte socialdemokratiets dagsorden ned, ville vi til sidst opleve, at socialdemokratiet stemte for en dagsorden, der er forfattet og fremsat af hr. Steen Folke. Det er et tungt ansvar. Det ville være pinagtigt for socialdemokratiet, helt givet. Man kan bare se, hvor mange socialdemokrater der i disse dage skriver artikler og kommer med læserbreve, som advarer mod socialdemokratiets kursændring i udenrigspolitikken. Jeg forstår dem godt.

Det ville være for flovt, hvis det skulle slutte sådan, og jeg mener, at det for Danmarks skyld ville være meget utilfredsstillende. Derfor synes jeg, socialdemokratiet og Danmark skal forskånes for den udgang på debatten, at vi for første gang i vor historie skulle opleve, at socialdemokratiet i forsvars- og sikkerhedspolitikken ikke havde andet valg efter deres egne præmisser end at lade sig kaste i armene på hr. Steen Folke og hr. Gert Petersen. Det ville ikke være godt, tror jeg, for socialdemokratiet, men jeg tror heller ikke, det ville være godt – og det er det sidste, jeg lægger mest vægt på – for Danmark. Jeg tror, det er vigtigt, at vi gør, hvad vi kan for dog at bevare forbindelseslinjer trods alt mellem kredsen af partier, som hidtil har sluttet op om grundtrækkene i Danmarks udenrigs- og forsvarspolitik.

Så vil jeg sige følgende: vi har hørt to indlæg af den socialdemokratiske ordfører, og vi har hørt et af hr. Anker Jørgensen. Når jeg skal drage summen af disse socialdemokratiske indlæg i debatten, kan jeg kun komme til det resultat, at tre ting står fast: socialdemokratiet tilslutter sig fortsat NATO, socialdemokratiet bemyndiger regeringen til indtil videre at indbetale 26 mill. kr. til det pågældende projekt og endelig: NATOs dobbeltbeslutning fra december 1979 står fast. NATOs dobbeltbeslutning fra december 1979 er ikke

[Statsministeren]

underkendt her i det danske folketing, hvis debatten i dag slutter med en vedtagelse af den socialdemokratiske dagsorden.

Den socialdemokratiske dagsorden og det, den hviler på, er selvfølgelig ikke regeringens egen politik. Vi fire partier ville noget andet, men vi må jo tælle mandaterne, og vi må tage hensyn til det selskab, socialdemokratiet var på vej til at komme i, og det har ført os til den konklusion, at jeg på regeringens vegne kan meddele, at vi opfordrer vore partigrupper til at undlade at stemme til den dagsorden, som er stillet af socialdemokratiet i dag.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Jeg vil allerførst takke statsministeren, fordi han viser så meget hensyn til socialdemokratiet. Tak, kære hr. statsminister.

Så mener jeg egentlig, at den beslutning, som de fire regeringspartier nu har taget, er en ganske klog beslutning. Man har jo simpelt hen taget til efterretning, at den dagsorden, som socialdemokratiet fremsætter, nu bliver vedtaget i folketinget. Det synes socialdemokratiet er positivt, og det er udtryk for, at der er et flertal i folketinget for den linje på de områder i vores politik, som vi har haft til debat i dag.

Det har alene været socialdemokratiets formål med den debat, vi har haft i dag, at der skulle tages konkrete skridt i afspændingspolitikken, og det er det, som folketinget markerer at der skal besluttet om et lille øjeblik.

Jeg mener også, man kan sige, at en sådan beslutning er et signal til omverdenen. Det mener jeg heller ikke er helt uvæsentligt. Man kan måske sige, at den beslutning, der efter al sandsynlighed bliver truffet i tinget om lidt, er en beslutning, der jo står lidt i modsætning til den start, som debatten fik i dag. Det er en beslutning, som også står noget i modsætning til den somme tider lidt hysteriske udlægning af socialdemokratiets politik, som vi var vidne til rundt omkring forud for denne debat. Jeg vil gerne med statsministerens ord sige, at den debat somme tider var lidt pinagtig.

Men jeg forstår altså, at regeringen ikke kan lide, at socialdemokratiet skulle komme i et – hvad kalder man det – mindre heldigt

selskab. Jeg vil gerne sige til statsministeren: vi kan også bedst lide, hvis folketinget beslutter det, som socialdemokratiet vil, og det ser det ud til at man gør. Det resultat, der nu ser ud til at komme af denne debat, er socialdemokratiet glad for; vi betragter det som noget positivt.

(Kort bemærkning).

Steen Folke (VS):

Så kan jeg jo lykønske hr. Anker Jørgensen med, at statsministeren og de andre borgerlige partier reddede socialdemokratiet fra det fæle selskab, der består af bl.a. hr. Gert Petersen og mig. Debatten er endt, sådan som man kunne frygte, og som jeg forudså på et lidt tidligere tidspunkt, med en vis forbrødring igen mellem de partier, der mener, at dansk såkaldt sikkerhedspolitik fortsat skal bygge på NATO-medlemskabet med de nuancer, som jeg erkender der er mellem socialdemokratiet og de borgerlige partier, og som også er kommet frem her under debatten.

Vi er selvfølgelig kede af, at socialdemokratiet ikke ville støtte vores dagsorden, som ville indebære et egentligt stop for bevillinger til disse atomraketter og være helt i overensstemmelse med de udtalelser, som hr. Anker Jørgensen tidligere er kommet med. Nu lander man altså på en halvhjertet vedtagelse, hvor man dels bevilger 26 mill. kr. – de er jo ikke bevilget; folketinget, finansudvalget, har ikke givet tilslutning – på den ene side, men på den anden side fastholder man – og sådan må vi trods alt forstå det, socialdemokratiet har sagt i debatten i dag – at mere end de 26 mill. kr. vil socialdemokratiet indtil videre ikke være med til at betale, og »indtil videre« betyder udtrykkeligt heller ikke til maj næste år. Hvis man skal tage socialdemokratiets ord for pålydende i denne sammenhæng – og det må vi så prøve på endnu en gang – betyder det, at socialdemokratiet ikke stemmer for de 40 mill. kr., der skal bevilges til den tid. Det er klart, at det er afgørende også for vores stillingtagen til dagsordenerne. Vi har vores egen dagsorden, som vi naturligvis foretrækker, men vi vil ikke stemme direkte imod en dagsorden, som, hvis vi skal tage fortolkningen for pålydende, faktisk stopper for betaling af de 40 mill. kr. til NATO-raketterne i maj næste år.

[Steen Folke]

Vi foretrækker vores egen dagsorden, derfor vil vi ikke stemme for den, der ligger, også med det om NATO-medlemskabet og forskellige ting, som statsministeren var inde på, det er klart. Først og fremmest ligger der altså denne realitetsforskel i de to dagsordener.

Vi vil undlade at stemme til den socialdemokratiske dagsorden. Vi synes ikke, det er det rigtige udfald af debatten. Vi havde håbet, at socialdemokratiet havde holdt fast ved sine egne ord og stemt for den dagsorden, vi havde stillet, men det er der ikke noget at gøre ved. Det blev ikke i denne omgang, men vi vil nu prøve at fastholde socialdemokratiet på til maj næste år, at der ikke bevilges en krone yderligere.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Fremskridtspartiet har de sidste flere år haft en klar holdning til NATO: Danmark som fuldgældigt medlem, og vi står ved Danmarks forpligtelser. Det er efterhånden snart ikke til at finde ud af familieforholdene, og hvem der kommer i dårligt selskab med hvem, efter at hr. Steen Folke siger: nu går man sammen med regeringen osv. osv.

Vi har det ikke så vanskeligt i fremskridtspartiet, for vi stemmer efter dagsordenernes indhold, og derfor stemmer vi imod dem begge to. Uanset hvad der sker med den ene eller den anden, siger vi nej til dem begge to; vi vil ikke løbe fra noget som helst ansvar.

Så kan jeg ikke nære mig for at sige, at det bliver spændende i morgen at se Aktuelt, for dette er tilsyneladende en fantastisk sejr for socialdemokratiet, men det er det, man kalder for en pyrrhussejr.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Målt ud fra sine, socialdemokratiets egne, forudsætninger, ud fra forløbet igennem den sidste uges tid, må man nok sige, at socialdemokratiet sprang op som en løve og faldt ned som en gølle eller en vandmand. Sjask, sagde det. Man erklærede, at vi vil ikke være med til noget, hvorefter man med ét opdager: ja men der er jo disse 26 mill. kr., dem havde vi helt glemt, eller også havde vi ikke fået noget at vide i tide. Det kan vi nok ikke

løbe helt fra, og det giver jo et noget mærkværdigt forløb. Målt ud fra et internationalt synspunkt, ud fra spørgsmålet om oprustningen, hele problematikken omkring raketbevillingerne er det et fremskridt, at det største af partierne i folketinget har sagt – og de har sagt det tydeligt her fra talerstolen – at vi stopper indtil videre for fremtidige bevillinger, og det gælder det tilsagn, som skal gives til Ministermødet i maj måned 1983. Sådan forstod jeg hr. Lasse Budtz, som endda fik lejlighed til at sige det to eller tre gange. Det er altså så den næste korsvej, og så går jeg ud fra, at socialdemokratiet står ved sine ord, også i overensstemmelse med den dagsorden, som man har foreslået.

Fordi dagsordenen alligevel er et fremskridt i forhold til den hidtidige situation, vil SF ikke stemme imod den. Vi er på den anden side helt klart modstandere af, at de 26 mill. kr. skal ydes, og derfor har vi sammen med VS stillet vores egen dagsorden. Følgelig kan vi ikke støtte den socialdemokratiske dagsorden, men vi vil altså ikke stemme imod den.

Jeg skal ikke blande mig i regeringspartiernes manøvrer. Når det endelig skal være, er jeg tilfreds med, at denne dagsorden bliver vedtaget, for den vil, uanset hvordan udenrigsministeren og statsministeren vil fortolke den over for udlandet, være et klart tegn over for fredsbevægelserne, over for NATO, over for hele verden, at det opbrud, som er i gang omkring sikkerhedspolitiske problemer, også er kommet til Danmark. Jeg tror kun, at vi befinder os midt i et vadedsted med den afgørelse, som træffes i dag, og jeg tror, at når man kommer op på den anden side, vil vandene have delt sig på en anden måde, end vi har set igennem de sidste 20–30 år.

(Kort bemærkning).

Bilgrav-Nielsen (RV):

Det er nu fastslået, at den nuværende regering og socialdemokratiet er enige om, at dobbeltbeslutningen står ved magt. Man er enige om fortsat at støtte det nuløsningsforslag, som er Reagans, og man er enige om, at Danmark skal betale 26 mill. kr. til infrastrukturprogrammet.

Disse tre dele er det radikale venstre imod. Men det skal også noteres, at der er et lille lyspunkt i det dagsordensforslag, som nu

[Bilgrav-Nielsen]

kommer til afstemning og formentlig vedtages, nemlig at man derefter, efter de 26 mill. kr., stiller det i bero.

Jeg sagde under mit første indlæg, at vi helst havde set, at vi i dag kunne beslutte os for at sige nej til disse nye atomvåben og sige nej til hele den danske bevilling til opstilling af dem, men det kan ikke lade sig gøre. Jeg minder blot om, at allerede næste onsdag kommer et ændringsforslag til finansloven til en konkret afstemning, hvor vi foreslår, at det beløb, Danmark skulle bevilge i 1983, trækkes ud. Jeg går ud fra, at vi herefter kan forvente socialdemokratisk støtte til dette ændringsforslag. Men i betragtning af, at der er en positiv side i dagsordensforslaget, vil vi ikke stemme imod det, men undlade at stemme.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslaget om motiveret dagsorden af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges med 49 stemmer mod 13; 90 stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Steen Folke (VS) og Gert Petersen (SF) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.
